ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і Мастацтва

Год выдання 38-ы
№ 20 (2289)
11 сакавіка 1969 г. АЎТОРАК
Цана 4 кап.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

ТРАКТАРАЗАВОДЦЫ Ў ГАСЦЯХ У ПІСЬМЕННІКАЎ

Аб гэтым конкурсе ведалі ўсе трактаразаводцы. Многія сачылі за ім, многія самі адказвалі на пытанні цікавай віктарыны «Ці ведаеш ты родную літаратуру?» Конкурс праводзіўся па ініцыятыве бібліятэкі завода і рэдакцыі шматтыражнай газеты «Трактар». Ну, а журы было, канечне, самым кампетэнтным. У яго ўваходзілі пісьменнікі І. Шамякін, І. Грамовіч, М. Скрыпка, загадчыца бібліятэкі Ф. Цырліна, намеснік сакратара заводскага парткома Т. Кішчанка.

Сёння журы яшчэ толькі праводзіць вынікі конкурсу. Яшчэ не названы яго пераможца, вядомы толькі імёны фіналістаў — тых, хто лепш за іншых адказаў на ўсе пытанні. Сярод іх майстар механічнага цэха М. Громаў, інжынер маторнага завода І. Сідарэнка, фрэзероўшчыца Т. Сімановіч і іншыя. Днямі ўсе фіналісты конкурсу сабраліся ў Саюзе пісьменнікаў БССР, каб сустрэцца з беларускімі паэтамі і празаікамі. У цікавай гутарцы прынялі ўдзел Іван Шамякін, Іван Грамовіч, Міхась Скрыпка, Алесь Кучар, Алесь Ставер. Яны расказалі трактаразаводцам аб сучаснай беларускай літаратуры, адказалі на пытанні. Рабочых цікавіла ўсё: і над чым працуюць пісьменнікі сёння, і чаму адстае наша драматургія, і некаторыя пытанні пісьменніцкай тэхнікі. Быў дадзены пісьменнікам і «сацыяльны заказ» — напісаць кнігу, дзе героем быў бы рабочы трактарнага. І, канечне ж, было пажаданне таго, каб такія сустрэчы праходзілі як мага часцей, каб вялікая творчая дружба беларускіх пісьменнікаў і трактаразаводцаў умацоўвалася.

ТРЫ ДНІ ПЕСЕНЬ

Незвычайна выглядала сцэна Светлагорскага Дома культуры энергетыкаў у час фестывалю савецкай песні, прысвечанага 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна. Тры дні на гэтую сцэну з хваляваннем уздымаліся лепшыя самадзейныя спевакі горада, спаборнічаючы ў майстэрстве выканання. А калі фестываль адзвінеў песнямі, нялёгкую задачу давялося рашыць членам журы перад тым, як яны змаглі назваць пераможцаў.

І першай каго назвалі была апаратчыца завода штучнага валакна Надзея Чарнейка. Яна пакарыла ўсіх сардэчнай прастатой выканання песні «Наш Ільіч» самадзейнага кампазітара, кіраўніка заводскага калектыву мастацкай самадзейнасці Уладзіміра Альтшулера. Дарэчы, на фестывалі прагучалі яшчэ дзве яго песні, якія красамоўна сведчаць аб музычным таленце аўтара.

Надзея Чарнейка расказвае:

— Вядома, я вельмі хвалявалася — у конкурсе мне давялося выступаць першай. Да таго ж у самадзейнасці я ўсяго год, як гаворыцца, яшчэ не абвыкла. Я ўсё думала, што спяванне можа прыносіць радасць толькі мне самой. Аказваецца, і іншым таксама прыемна чуць мае песні... Наогул гэты год для мяне пачаўся вельмі шчасліва. Перамагла ў заводскім фестывалі, цяпер — вось у гэтым.

Усяго адным балам менш ацаніла журы выступленне ветэрана самадзейнасці газаэлектразваршчыка Васілевіцкай ДРЭС Сцяпана Пелюхно. Ён вельмі хораша выканаў песню кампазітара Майбарады «Плыве туман» і жартоўную песню Дулава «Кароль-пераможца».

Як і С. Пелюхно, дыплома другой ступені ўдастоена музычны кіраўнік дзіцячага сада Любоў Заяц. Пранікнёна прагучалі ў яе выкананні ўкраінскія народныя песні «Хустачка чырвона» і «Дывлюсь я на неба».

Лаўрэатамі фестывалю сталі таксама начальнік змены завода штучнага валакна Барыс Рагінскі, прадзільшчыца гэтага ж прадпрыемства Марыя Івашына і ўдзельніца калектыву мастацкай самадзейнасці Васілевіцкай ДРЭС Юлія Дзюбенка.

Сярод вакальных ансамбляў першынстваваў ансамбль раённай бальніцы.

І. КАТЛЯРОЎ.

У СЕЛЬСКАЙ БІБЛІЯТЭЦЫ

Любяць жыхары вёскі Гарадзец Рагачоўскага раёна сваю бібліятэку. Тут часта праводзяцца літаратурныя вечары, дыспуты, канферэнцыі на ленінскую тэматыку. Нядаўна адбыўся літаратурны вечар на тэму: «Справе Леніна і партыі верныя». Змястоўна і цікава прайшоў і дыспут па прамове У. І. Леніна на III з'ездзе камсамола.

У бібліятэцы афармлена кніжная выстаўка «Што чытаць аб партыі, Леніне і яго паплечніках». Тут падабрана літаратура, якая адлюстроўвае жыццё і дзейнасць правадыра, яго барацьбу за шчаслівае будучае народа.

У сувязі з падрыхтоўкай да юбілею Леніна бібліятэка распрацавала тэматычны план чытання літаратуры аб Ільічы. Намечана правесці літаратурны вечар «З намі жыве Ленін», бібліяграфічны агляд па кніжках «Ленін аб рэлігіі», «Н. К. Крупская аб Леніне», чытацкія канферэнцыі па кнігах «Такім быў Ленін», «Ля вытокаў партыі», дыспут «Бяры прыклад з жыцця Ільіча», віктарына «Як вучыўся, працаваў і жыў Ільіч».

А. ПІВАВАРАЎ.

ХТО НЕ ВЕДАЕ на Рагачоўшчыне сяло з паэтычнай назвай Журавічы!.. Знакаміта яно яшчэ і сваёй багатай бібліятэкай. Цікавыя мерапрыемствы праводзяцца тут цяпер, у перыяд падрыхтоўкі да 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна.

Паслугамі бібліятэкі карыстаюцца семсот чытачоў — калгаснікі сельгасарцелі «12 год Кастрычніка», сельская інтэлігенцыя, школьнікі.

Фота М. МІНКОВІЧА.

НА СТЭНДАХ ШКОЛЬНАГА МУЗЕЯ

Юныя краязнаўцы пад кіраўніцтвам сваіх настаўнікаў стварылі ў Аршанскай сярэдняй школе № 4 ленінскі музей. «Наш школьны музей паможа вам, дарагія сябры, зрабіць першы крок у свет ленінскіх думак і спраў». Гэтыя словы — своеасаблівы эпіграф, які настройвае наведвальнікаў перад знаёмствам з яго экспазіцыяй, якая расказвае пра жыццё і рэвалюцыйную дзейнасць вялікага правадыра працоўных. Тут працы У. І. Леніна, макет браневіка, з якога выступаў Ільіч у красавіку 1917 года на Фінляндскім вакзале, многа розных здымкаў і дакументаў. На асобных стэндах сабраны фотаздымкі «Па ленінскіх месцах нашай краіны», «Ленін і дзеці».

Цікавы і альбом з матэрыяламі работы савета школьнага ленінскага музея. Тут можна прачытаць пісьмы з музея-кватэры Леніна ў Парыжы, з Пароніна і Прагі, дакументы пра Ільіча, якія даслала вучням В. П. Лепяшынская. Альбом знаёміць з серыяй рэпрадукцый Лeніініяны, створанай мастаком М. Жукавым. На адной з іх надпіс мастака: «Слаўным дзецям школы № 4 г. Оршы з найлепшымі пажаданнямі ў дні падрыхтоўкі да 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна».

У музеі праводзяцца цікавыя выхаваўчыя мерапрыемствы, напрыклад, класныя заняткі на тэму «Ленін у выяўленчым мастацтве», ленінскія ўрокі «Па слядах ленінскай мары» і інш.

Д. КУДЗЕЛЬКА.

У ПОШУКАХ ЖЫЦЦЁВАЙ ПРАЎДЫ

Карэспандэнт АДН звярнуўся да сакратара праўлення Саюза мастакоў СССР, сапраўднага члена Акадэміі мастацтваў, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Дзяменція Шмарынава з просьбай расказаць аб сучасным выяўленчым мастацтве.

— Якія асноўныя тэндэнцыі развіцця сучаснага савецкага выяўленчага мастацтва?

— Усесаюзная мастацкая выстаўка, прысвечаная 50-годдзю Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі, з усёй відавочнасцю паказала, што за апошнія гады ў савецкім выяўленчым мастацтве адбыліся значныя зрухі і змены. Галоўнае — бурнае развіццё выяўленчага мастацтва ў нашых братніх рэспубліках, якое выяўляе своеасаблівасць і багацце нацыянальных культур, што складаюць трывалую аснову савецкага мастацтва. У нашым мастацтве намеціўся рад новых тэндэнцый. Выстаўкі апошняга года пераканальна гавораць аб тым, што ўзрасло грамадзянскае гучанне выяўленчага мастацтва. Мастакі імкнуцца да больш глыбокага раскрыцця жыццёвай праўды. У многіх лепшых творах апошніх гадоў мастацкая вобразнасць выцесніла павярхоўную праўдападобнасць, апісальнасць. Мастакі настойліва асвойваюць новыя сродкі мастацкай выразнасці, імкнуцца ствараць гераічныя вобразы. Асабліва гэта прыкметна ў творчасці маладых мастакоў, якіх вабіць гераічны эпас грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў, рамантыка цяжкіх прафесій, нялёгкі подзвіг пакарыцеляў прыроды. Цяга да вялікіх эпічных абагульненняў суседнічае ў нашым мастацтве з захапленнем непасрэдным адлюстраваннем сучаснасці, з імкненнем выявіць у малым, прыватным — вялікае, усеагульнае.

Змяніліся адносіны да жанравай карціны, якой яшчэ нядаўна грэбавалі многія маладыя мастакі як «літаратурным відам мастацтва». Жанр паўстае зараз у новай якасці як жанр паэтычны, лірыка-эпічны.

І, нарэшце, важна адзначыць надзвычай вялікую цікавасць да нашых народных нацыянальных традыцый, што асабліва характэрна для апошняга часу. Развіццё і ўзмужненне нацыянальных мастацкіх школ, іх узаемаўплыў і ўзаемапранікненне, якія адбываюцца ў выніку актыўнага творчага абмену паміж калектывамі мастакоў братніх рэспублік, — такія асноўныя рысы развіцця шматнацыянальнага выяўленчага мастацтва за апошнія гады.

Было б няправільна, аднак, не заўважаць і некаторых выдаткаў на шляху развіцця сучаснага савецкага выяўленчага мастацтва. Так, захапленне старажытнымі народнымі традыцыямі абарочваецца іншы раз сваім ценевым бокам — шырока распаўсюджанай стылізацыяй, якая часта засланяе мастакам багацце і непаўторнасць нашай сучаснасці.

Пошукі жыццёвай праўды, аб чым гаварылася вышэй, падчас аднабаковыя — яны параджаюць суровы аскетызм, цягу да драматычных тэм, надаюць асобным творам аднатонны характар. Хацелася б бачыць у нашым мастацтве больш радасці, захопленасці жыццём. Якім яркім жыццясцвярджэннем, якім глыбокім аптымізмам была прасякнута выстаўка твораў П. Канчалоўскага, якая экспанавалася ў дні III Усесаюзнага з'езда мастакоў!

Існуе ў некаторых, вельмі нямногіх работнікаў нашага мастацтва і непераадоленыя ўплывы сучаснага буржуазнага мастацтва, пажыўным асяроддзем для пранікнення якіх з'яўляецца тэорыя нейкага ўсеагульнага «сучаснага стылю». Робяцца спробы пад сцягам «сучаснага мастацтва эпохі вялікай навукова-тэхнічнай рэвалюцыі» падмяніць вобразнае, эмацыянальнае разуменне рэчаіснасці рацыяналістычным канструіраваннем, падмяніць эстэтыку функцыяй, не пакідаючы, такім чынам, у мастацтве месца для чалавечых пачуццяў.

Гэтыя псеўданавуковыя тэорыі маюць месца і ў нашым мастацтве. Прывяду прыклад з галіны мне найбольш блізкай — кніжнай графікі. У апошнія гады мы часта радаваліся вялікім поспехам кніжнай ілюстрацыі. Даволі ўспомніць шматлікія прэміі, медалі і дыпломы, атрыманыя майстрамі гэтага віду мастацтва на ўнутраных і міжнародных аглядах. У той жа час усё больш прыкметна пранікненне ў кніжнае мастацтва прыёмаў чыстага канструіравання, прыёмаў прамысловай і рэкламнай графікі. Функцыянальны тэхніцызм іншы раз пачынаюць супрацьпастаўляць ідэйна-вобразнаму раскрыццю літаратурнага зместу. Мастак-ілюстратар, маўляў, непатрэбен, ілюстрацыя ў кнізе — пройдзены этап. І гэтыя нігілістычныя погляды прапаведуюцца ў той галіне мастацтва, якая дасягнула такога шырокага міжнароднага гучання, такіх агульнапрызнаных вышынь!

Гаворачы аб новых працэсах, якія адбываюцца ў нашым выяўленчым мастацтве, хацелася б адзначыць сур'ёзныя поспехі дэкарацыйнага мастацтва, мастацкага афармлення і мастацкага канструіравання — бо сфера прымянення творчай працы мастака сёння далёка выходзіць за прывычныя рамкі станковага жывапісу, скульптуры, графікі.

— Як рыхтуюцца мастакі да 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна?

— Пленум праўлення Саюза мастакоў СССР, які нядаўна адбыўся, быў цалкам прысвечаны падрыхтоўцы савецкіх мастакоў да гэтай вялікай даты. Фронт работы савецкіх мастакоў, які разгарнуўся ва ўсіх савецкіх рэспубліках у бягучым юбілейным годзе, велізарны. Да пачатку 1970 года будуць адкрыты мастацкія выстаўкі маскоўскіх і ленінградскіх майстроў, занальныя і рэспубліканскія мастацкія выстаўкі. Вынікам гэтых выставак будзе Усесаюзная мастацкая выстаўка, якая адкрыецца ў Маскве ў красавіку 1970 года. Генеральная тэма гэтай выстаўкі — ленінізм сёння. Тэматычны дыяпазон яе вельмі шырокі. Важнейшы тэматычны раздзел — гісторыка-рэвалюцыйны, дзе вобраз Уладзіміра Ільіча выступае на фоне вялікіх гістарычных падзей, арганізатарам і натхніцелем якіх быў Ленін. Галоўныя тэмы выстаўкі — праца, рабочы клас, будаўніцтва камунізма ад першых пяцігодак да сённяшняга дня ва ўсім яго жыццёвым багацці і разнастайнасці.

Стагоддзе з дня нараджэння У. І. Леніна будзе святам народаў не толькі краін сацыялізма, яго адзначыць усё прагрэсіўнае чалавецтва. Іменна таму хочацца прыцягнуць увагу да асаблівага значэння гэтай выстаўкі, адзначыць важнасць паказу міжнароднай тэматыкі, раскрыцця сусветнага значэння ленінскіх ідэй у развіцці сучаснага гістарычнага працэсу. Важнейшая задача савецкага мастацтва сёння — адлюстраванне тых глабальных міжнародных працэсаў, тых напружаных класавых бітваў, сведкамі якіх мы з'яўляемся.

На Усесаюзнай выстаўцы, прысвечанай ленінскаму юбілею, дастойнае месца павінна заняць вялікая тэма рабочага адзінства, пралетарскага інтэрнацыяналізму, тэма барацьбы народаў свету за лепшую будучыню чалавецтва. Савецкія мастакі павінны мысліць маштабамі часу і імкнуцца бачыць перад сабой увесь свет. У гэтым і заключаецца вялікі інтэрнацыянальны абавязак савецкага мастацтва, якое змагаецца супраць варожай буржуазнай ідэалогіі, за сцвярджэнне ідэй сацыялістычнага гуманізму.

Да ленінскага юбілею ў розных гарадах нашай краіны адкрываецца вялікая колькасць помнікаў і манументаў. Трэба выканаць велізарны аб'ём работ архітэктарам, мастакам, скульптарам, якія працуюць над мемарыяльнымі ансамблямі ў месцах, звязаных з жыццём і дзейнасцю У. І. Леніна, — на радзіме правадыра ва Ульянаўску, у месцы ссылкі У. І. Леніна — у Шушанскім. Трэба паспець выканаць праект манументальнага афармлення Ленінскага праспекта ў Маскве, распрацаваны групай скульптараў і мастакоў пад кіраўніцтвам Акадэміі мастацтваў СССР.

Тэатральныя мастакі вядуць афармленне юбілейных спектакляў у тэатрах краіны. Выдавецтвы выпускаюць да юбілейнай даты мноства кніг і альбомаў, афармленых і ілюстраваных нашымі лепшымі майстрамі кнігі. Па ўсёй краіне падводзяцца вынікі конкурсаў на лепшы плакат, мастацкую паштоўку, паштовую марку да ленінскага юбілею.

У Саюзе мастакоў СССР і ў Акадэміі мастацтваў мне даручана кіраўніцтва аддзелам графікі і плаката. Прывяду некалькі прыкладаў з гэтай галіны масавага мастацтва. Ужо закончыўся праведзены Саюзам мастакоў СССР, Камітэтам па друку пры Савеце Міністраў СССР і Міністэрствам культуры СССР адкрыты усесаюзны конкурс плаката да ленінскага юбілею, адабраны і адзначаны прэміямі лепшыя з іх. Асобнай прэміі ўдастоены за плённую і шматгадовую работу над вобразам У. І. Леніна выдатны савецкі плакатыст В. С. Іваноў.

Вялікая падрыхтоўка вядзецца зараз да IV Усесаюзнай выстаўкі эстампу, прысвечанай юбілейнай даце. Эстампы будуць адабраны для 300 выставак, якія Саюз мастакоў накіроўвае па гарадах нашай краіны і за мяжу. У Маскве неўзабаве адкрываецца Усесаюзная выстаўка акварэлі, рыхтуецца Усесаюзная выстаўка малюнка, арганізоўваюцца творчыя групы мастакоў, якія выязджаюць у дамы творчасці ў сувязі з падрыхтоўкай да маючых адбыцца выставак.

Савецкія графікі прымуць удзел у многіх міжнародных выстаўках гэтага года: дзіцячай кніжнай ілюстрацыі ў Балонні (Італія) і Браціславе (Чэхаславакія), графікі — у Люблянах (Югаславія). Ствараецца савецкі раздзел «Інтэрграфікі» — міжнароднай выстаўкі станковай графікі ў ГДР, рыхтуецца раздзел савецкай кнігі для міжнароднай выстаўкі мастацтва кнігі ў Лейпцыгу, падбіраюцца экспанаты станковай і кніжнай графікі для Сусветнай выстаўкі «Экспо-70» у Японіі.

П. ГЛЕБКА, акадэмік АН БССР

СКАРБЫ КУЛЬТУРНАЙ СПАДЧЫНЫ

Як мы паведамлялі ўжо, Міністэрства культуры рэспублікі, Аддзяленне грамадскіх навук і Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР правялі рэспубліканскую нараду, прысвечаную падрыхтоўцы «Зводу помнікаў гісторыі і культуры народаў СССР».

Асновай гэтага артыкула паслужыў даклад П. Глебкі на нарадзе.

За многія вякі, ад сівой старажытнасці да нашых дзён, на шырокіх прасторах савецкай зямлі прайшла вялікая гісторыя. У сваёй стваральнай гістарычнай дзейнасці народы нашай краіны бліскуча праявілі свае самабытныя таленты, сваю працавітасць, свой розум. Яны першыя ў свеце ажыццявілі сацыялістычную рэвалюцыю, у выніку якой самі сталі гаспадарамі ўсіх створаных імі каштоўнасцей і атрымалі небывалыя магчымасці для новых творчых здзяйсненняў.

Аб усіх гэтых падзеях, якія адбываліся на землях Радзімы, нямала засталося добрых сведак — выдатных помнікаў гісторыі, мастацтва і культуры, памятак рэвалюцыйнай, баявой і працоўнай славы нашага народа.

За гады Савецкай улады зроблена надзвычай многа для захавання і засваення багатай культурнай спадчыны мінулага. Работа ў гэтым кірунку пачалася па ўказанні У. І. Леніна адразу ж пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі. І ўсё ж, на вялікі жаль, не ўсе яшчэ добрыя помнікі нашай культуры выяўлены і маюць належную ахову і догляд. Недастаткова вядзецца і прапаганда іх. Нават найбольш выдатныя з іх далёка невядомы яшчэ не толькі ўсяму свету, а і многім людзям нашай краіны, аддзеленым тэрытарыяльна ад гэтых помнікаў вялікімі адлегласцямі.

У мэтах поўнага навуковага асвятлення, дбайнай аховы і шырокай прапаганды гістарычнай і мастацкай спадчыны народаў нашай краіны Акадэмія навук і Міністэрства культуры СССР прынялі ў кастрычніку 1967 г. сумесную пастанову аб падрыхтоўцы і выданні «Звода помнікаў гісторыі і культуры народаў СССР». Аналагічныя пастановы прыняты рэспубліканскімі акадэміямі навук і міністэрствамі культуры, у тым ліку і ў нас у Беларусі. Для ажыццяўлення навуковага кіраўніцтва па складанні і выданні Звода створаны Саюзны і рэспубліканскія рэдакцыйна-выдавецкія саветы.

Паводле распрацаваных навукова-метадычных асноў, мяркуецца, што Звод будзе шматтомным выданнем, блізкім па сваім характары да навуковай энцыклапедыі. У Звод павінны быць уключаны помнікі культуры, архітэктурныя або іншыя аб'екты, якія маюць гістарычную, эстэтычную або этнаграфічную каштоўнасць. Да іх адносяцца помнікі археалогіі, гісторыі, архітэктуры і мастацтва, помнікі рэвалюцыі і Вялікай Айчыннай вайны, мемарыяльныя помнікі, найбольш выдатныя творы сучасных архітэктараў, а таксама работы мастакоў і скульптараў, звязаныя з канкрэтнымі помнікамі архітэктуры або архітэктурнымі ансамблямі.

Звод помнікаў гісторыі і культуры народаў СССР павінен стаць найбольш поўным навуковым, факталагічным і даведачным выданнем. У працэсе падрыхтоўкі матэрыялаў да Зводу маецца на ўвазе правесці поўнае выяўленне, фіксацыю і вывучэнне ўсіх помнікаў ад старажытнасці да нашых дзён, незалежна ад таго, знаходзяцца яны на дзяржаўным уліку ці не.

Гэтая акалічнасць выклікае асаблівыя цяжкасці пры складанні тамоў, прысвечаных нашай рэспубліцы. Як вядома, Беларусь, як і кожная нацыянальная рэспубліка або вобласць, мае ў гэтых адносінах свае пэўныя асаблівасці. Беларускі народ ніколі не быў бедны на таленты, але на працягу многіх вякоў, аж да Кастрычніцкай рэвалюцыі, гісторыя яго складалася такім чынам, што ён не заўсёды меў шырокія магчымасці праявіць свае здольнасці ва ўсёй іх сіле і красе. Аднак і пры ўсім гэтым, нягледзячы на шматвяковы сацыяльны і нацыянальны прыгнёт, беларускі народ стварыў нямала выдатных мастацкіх каштоўнасцей. Гісторыя абышлася з імі бязлітасна. На працягу 14—18 ст. ст на тэрыторыі Беларусі тачыліся няспынныя войны паміж польскімі і рускімі, літоўскімі і мясцовымі феадаламі; у пачатку XIX стагоддзя па яе зямлі пракаціўся вал напалеонаўскага нашэсця; нарэшце, ужо на нашай памяці тут грымелі раскаты першай сусветнай вайны, гарцавалі наезнікі Пілсудскага, тры гады гаспадарылі грабежнікі Гітлера. Велізарнейшыя скарбы народа былі раскрадзены і разрабаваны, зруйнаваны гарматамі і пажарамі. А ў выніку атрымалася так, што зямля Беларусі, на якой адбываліся велізарнейшыя гістарычныя падзеі сусветнага значэння, аказалася без яскравых сведак гэтых падзей — без многіх выдатных матэрыяльных і духоўных помнікаў сваёй гісторыі і культуры.

Вось чаму мы, як ніхто іншы, з асаблівай увагай і рупнасцю павінны паставіцца да выяўлення, вывучэння і аховы сваёй культурнай спадчыны. Мы нямала крытыкавалі і дзяржаўныя ўстановы, і грамадскія арганізацыі, крытыкавалі саміх сябе і нашых бліжніх за нядбайныя адносіны да тых вячыстых помнікаў народа, якія яшчэ засталіся жывыя на нашай зямлі. Крытыка прынесла сваю карысць. Работа па ўліку помнікаў і іх ахове ў рэспубліцы ў апошнія гады ажывілася. Міністэрства культуры праводзіць у гэтым кірунку работу і далей. У рэспубліцы створана таксама добраахвотнае грамадскае Таварыства па ахове помнікаў гісторыі і культуры, якое налічвае ўжо тысячы членаў. Падрыхтаваны і ўносіцца на разгляд Вярхоўнага Савета БССР праект Закона «Аб ахове помнікаў гісторыі і культуры». Велізарнейшую работу прарабілі ў апошні час партыйныя і савецкія арганізацыі, калектывы працоўных па ўвекавечанні памяці змагароў за рэвалюцыю, воінаў і партызан Вялікай Айчыннай вайны, па ўстанаўленні мемарыяльных помнікаў і памятак на месцах вялікіх гістарычных падзей, на месцах нашай гераічнай барацьбы і перамог.

Цяпер ад нас, ад гісторыкаў і этнографаў, ад мастацтвазнаўцаў і архітэктараў, ад усіх работнікаў культуры, залежыць, каб выдатныя помнікі творчага генія нашага народа, каб вячыстыя памяткі яго гістарычнай дзейнасці і славы сталі даступнымі і нашым суайчыннікам і добрым людзям усяго свету. Трэба, каб у выяўленне і апісанне новых помнікаў уключыліся студэнты вышэйшых навучальных устаноў і члены Таварыства па ахове помнікаў.

(Заканчэнне на 2-й стар.).

НА ТРЫНАЦЦАТАЙ УСЕСАЮЗНАЙ

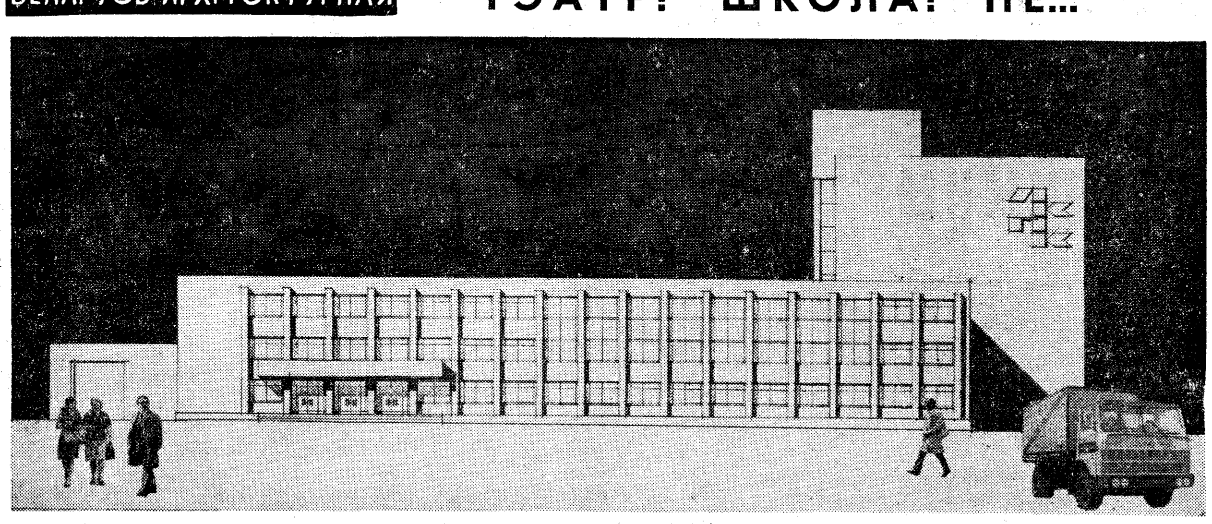
У Маскве, у Акадэміі мастацтваў СССР адкрылася трынаццатая Усесаюзная выстаўка дыпломных работ студэнтаў мастацкіх ВНУ краіны. На ёй прадстаўлены жывапіс, графіка, скульптура дыпломнікаў ВНУ Масквы, Ленінграда, Кіева, Мінска, Харкава, Рыгі, Вільнюса, Таліна, Тбілісі і іншых гарадоў. Сярод экспанатаў — работы выпускнікоў Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута. Гэта палатно Г. Качаноўскага «Абарона Брэсцкай крэпасці ў 1941 годзе», вітраж Р. Раманава «Будаўнікі», эскізы дэкарацый да оперы А. Барадзіна «Князь Ігар» Я. Ждана, літаграфія «Мінскае паравознае дэпо» М. Лашкова і іншыя творы.

БЕЛАРУСЬ АРХІТЭКТУРНАЯ

ТЭАТР? ШКОЛА? НЕ...

Гэты прыгожы дом не тэатр, хаця і падобны на яго, не грамадскі будынак, не школа і не клуб — гэта камбінат харчовых канцэнтратаў, які неўзабаве будзе пабудаваны ў Лідзе на беразе прыгожай сажалкі.

Маладыя архітэктары і інжынеры інстытута «Белгіпрахарчпрома» І. Байцоў, С. Корчык, Н. Вул і іншыя пастараліся як мага лепш спланаваць цэхі, адміністрацыйныя памяшканні, актавую залу. Будынак камбіната добра ўпісваецца і ў кампазіцыю грамадскай забудовы, у ландшафт.

СЦЕРАЖЫСЯ АЎТАМАБІЛЯ

НАШ неспакойны век называюць векам электрычнасці, векам атамаў, векам аўтамабіляў...

Аўтамабіляў... Сёння на дарогах планеты больш як 200 мільёнаў аўтамашын. Адной з вядучых аўтамабільных дзяржаў становіцца наша краіна. З кожным годам нам з вамі даводзіцца ўсё больш і больш прастойваць перад светафорамі. Адным словам, славутае выслоўе «Автомобиль не роскошь, а средство передвижения» сёння, калі можна так сказаць, матэрыялізавалася, стала явай.

Але аўтамабіль — гэта не толькі прыгожа і зручна. Гэта яшчэ і мноства розных праблем, над вырашэннем якіх б'юцца людзі розных прафесій.

Вось некаторыя з гэтых праблем.

І зноў аварыя, на гэты раз у цэнтры Мінска. На Ленінскім праспекце, каля плошчы Перамогі службовы аўтобус аб'язджаў матацыкліста і ўрэзаўся ў ліхтарны слуп. На шчасце, абышлося без ахвяр. Перад аўтобуса скарэжаны, асколкі шкла густа ўсыпалі тратуар і іскрынкамі пабліскваюць на сонцы. Натоўп жыва абмяркоўвае здарэнне. Тут жа стаіць міліцэйскі «газік», каля якога бачу знаёмага падпалкоўніка міліцыі, намесніка начальніка гарадской аўтаінспекцыі А. Бардзеева.

— Зноў?

— Зноў, — ківае галавой Аляксандр Фёдаравіч. — І так кожны дзень...

Я хацеў распытаць, як адбылася аварыя, але перадумаў. У маім блакноце столькі такіх фактаў, што новы нічога не дасць.

Чаму ж усё-такі з кожным годам аўтааварый становіцца больш?

Першы (а часцей за ўсё і апошні) чалавек, з якім мае справу аўтаінспекцыя, што прымчалася на месца здарэння, — шафёр. Ільвіная частка аварый — па яго віне. Праўда, і прычын аварый не пералічыш, іх многа. Ёсць і чыста суб'ектыўныя, бывае і проста трагічны збег акалічнасцей. Ісціна адна — праца шафёра па нервовым напружанні адна з самых цяжкіх.

Уявіце, як складана весці машыну, скажам, па ажыўленай гарадской вуліцы. Трэба сачыць за дарогай, за транспартам, пешаходамі, светафорамі і г. д. і да т. п.

Вось чаму важная праблема — добрая падрыхтоўка шафёраў.

Вы паглядзіце толькі — токараў, электрыкаў, зваршчыкаў, швачак у нас рыхтуюць спецыяльныя тэхнічныя вучылішчы. А шафёраў? Курсы пры розных прадпрыемствах і ўстановах.

Можа, каб на іх паступіць, трэба мець добрае здароўе, моцную нервовую сістэму, вострый зрок, тонкі слых? Аказваецца, не абавязкова. Медыцынская камісія дасць на гэта дазвол амаль кожнаму, хто хоча быць шафёрам.

Вось што расказаў мне начальнік Дзяржаўнай аўтаінспекцыі Мінскай вобласці А. Цэдзік:

— Мы пасылалі на медыцынскае пераасведчанне яўных алкаголікаў, спадзяючыся, што камісія іх забракуе. Але алкаголікі прыходзілі на камісію цвярозымі, і іх прызнавалі годнымі. Практычна мы не можам пазбавіць алкаголіка права кіраваць машынай, калі толькі ён не пападзецца за рулём п'яны.

А між тым, гадоў трыццаць назад парадак быў іншы. Г. Розін, начальнік Гомельскага абласнога аддзялення Дзяржаўтаінспекцыі па арганізацыі руху транспарту, успамінае:

— У тыя часы прайсці медкамісію было не так проста. Фактычна іх было дзве: агульнамедыцынская і псіха-тэхнічная, якая правярала нервовую рэакцыю вадзіцеля на раптоўную небяспеку. Адпаведныя даведкі атрымлівалі толькі тыя, хто не губляўся ў складаных умовах і мог імгненна прыняць правільнае рашэнне.

А вось зараз патрабаванні да вадзіцеляў чамусьці зніжаны.

Прайшоў медкамісію, здаў экзамен па матэрыяльнай частцы, па правілах вулічнага руху, наездзіў, колькі трэба гадзін з інструктарам — і дакумент у кішэні.

На гэтых курсах фактычна ніколі не бывае «другагоднікаў», з добрымі ці пасрэднымі ацэнкамі, — выпускаюцца ўсе. Вось і атрымліваецца, што часам на гарадскую вуліцу выязджае патэнцыяльны аварыйшчык.

Але калі будучы вадзіцель аўтамашыны ў час вучобы ўсё ж ездзіць з інструктарам па горадзе і, так сказаць, ужываецца ў рытм вуліцы, то з матацыклістамі горш. Яны падобныя на плыўца, якога навучылі плаваць ў ціхай сажалцы, а потым вывезлі ў бурнае мора і сказалі: плыві! Не кожны ўтрымаецца на вадзе. Так і з матацыклістамі. На занятках будучага матацакліста коратка знаёмяць з правіламі руху, яшчэ больш бегла — з будовай матацыкла, потым ён гадзіну-другую паездзіць па крузе на пляцоўцы, дзе ў яго прымуць экзамен па ваджэнні, і — атрымлівай правы, і — наперад, пакуль не ўрэжашся ў слуп або ў аўтамашыну.

Мне думаецца, што падрыхтоўкай прафесіянальных вадзіцеляў павінны займацца рамесна-тэхнічныя вучылішчы, ну, а падрыхтоўкай аматараў — курсы, але ж, каб вучылі яны не так, як зараз. Вадзіцеляў трэба вучыць фізіцы, электрамеханіцы, слясарству. Трэніраваць вадзіцеляў трэба на складанай трасе, пры дрэннай бачнасці, ва ўмовах, блізкіх да небяспечных.

Работнікі аўтаінспекцыі кожнае паўгоддзе складаюць зводку дарожна-транспартных здарэнняў. Трэба сказаць, што лічбы з іх часта здзіўляюць. Напрыклад, дзве трэці аварый робяць вадзіцелі, якім больш за дваццаць пяць гадоў, г. зн. людзі са значным стажам работы. Парадокс?

Не, не парадокс. Пажылы, а то і стары вадзіцель стамляецца хутчэй за сваіх маладых калег, яго рэакцыя на небяспеку менш рэзкая. Менавіта стомленыя вадзіцелі і пападаюць часта ў аварыю ў вячэрні час. А ў многіх вадзіцеляў (асабліва аўтобусаў) рабочы дзень ненарміраваны, нярэдка ім даводзіцца сядзець за рулём па 13—15 гадзін.

На жаль, бываюць выпадкі, калі за рулём п'яны шафёр. І хоць інспекцыя строга карае такіх вадзіцеляў, усё роўна колькасць аварый, зробленых па іх віне, расце і расце. І бяда ў тым, што кара насцігне п'яніц пасля таго ўжо, як здарылася няшчасце. А так паспрабуй правер — п'яны вадзіцель ці цвярозы. А правяраць трэба і правяраць часцей. Перад рэйсам або ў час яго — выбарачна і на вуліцы і ў аўтагаспадарках. Думаю, гэта дало б карысці.

І нарэшце, пра дарогі.

— Ох, дарогі, дарогі, — уздыхае А. Цэдзік. — Колькі з-за іх аварый. Узяць хоць бы сталічную вобласць. Тут больш як 60 тысяч аўтамабіляў і матацыклаў, не лічачы транзітнага транспарту. Загрузка на дарогах вялізная, асабліва пад Мінскам. А самі дарогі — дрэнныя. Амаль усе яны не больш сямі метраў шырыні, хоць па ўстаноўленых сусветных стандартах такія дарогі павінны мець не менш як дзесяць метраў.

Пра дарогі нашы шмат пісана, хачу заўважыць толькі адно — было б куды лепей, каб аўтатранспарт і дарогі мелі аднаго гаспадара. У нас жа шасейнымі дарогамі ведае Галоўнае ўпраўленне шасейных дарог пры Савеце Міністраў БССР, а аўтатранспартам, не лічачы ведамаснага і асабістага, — Міністэрства аўтамабільнага транспарту рэспублікі. Між тым, у Расійскай Федэрацыі, напрыклад, гэтыя арганізацыі аб'яднаны.

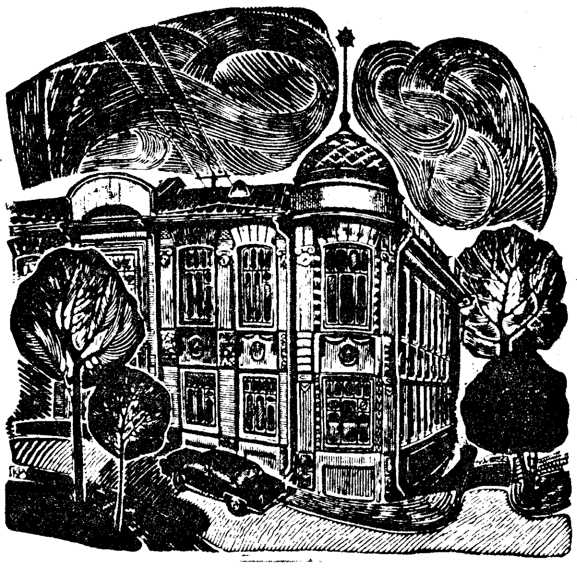
Вядома, у гарадах дарогі лепшыя, але і тут зроблена далёка не ўсё, каб яны сталі бяспечнымі. Дадайце да гэтага яшчэ і дрэнную службу рэгулявання вулічнага руху. У абласных цэнтрах нават не ўсе буйныя скрыжаванні забяспечаны светафорамі. У Гомелі, напрыклад, усяго некалькі скрыжаванняў, што рэгулююцца. Тое ж самае ў Віцебску. Або ўзяць Ленінскі праспект сталіцы. Вадзіцель, які трапляе на яго з вуліцы Свярдлова, адразу пачынае шукаць светафоры, але знайсці іх не так проста, бо размешчаны яны без усякай сістэмы. На скрыжаванні праспекта з вуліцай імя Валадарскага светафор вісіць высока ў цэнтры, з вуліцай Урыцкага — па кутках, з вуліцай Камсамольскай — зноў у цэнтры і г. д. Такі разнабой збівае шафёра з рытму і нярэдка вядзе да аварыі, асабліва, калі вадзіцель трапіў у сталіцу ўпершыню.

Гэтымі пытаннямі займаецца служба арганізацыі руху пры гораўтаінспекцыі, але пакуль што станоўчых вынікаў, асабліва па ўкараненні аўтаматыкі ў рэгуляванне руху, не відаць.

Вось некаторыя заўвагі, якія мне хацелася зрабіць. Сітуацыя, як відаць, сур'ёзная. А калі не прыняць неабходных мер (паток транспарту расце і расце), стане яшчэ больш сур'ёзнай.

В. ШАЦІЛА.

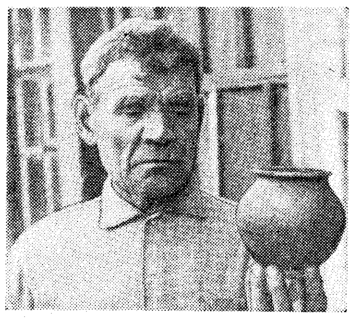
НОВЫЯ РАБОТЫ МАСТАКОЎ

Г. КЛІКУШЫН. «Музычная школа». (Лінагравюра).

ДУБРОВЕНСКАЯ КЕРАМІКА

ГЛІНА — вельмі далікатны матэрыял. З яе можна рабіць усё, — кажа Мікалай Іванавіч Сіманькоў. — Яна можа з чалавекам размаўляць — трэба толькі навучыцца разумець яе мову.

Мікалай Іванавіч Сіманькоў.

З таго часу, калі Мікалай Іванавіч пачаў самастойна працаваць за ганчарным кругам, прайшло... паўстагоддзя! І ніколі не мудрагеліў — заўсёды рабіў тое, што патрэбна людзям. Імкнуўся, каб кожны прадмет быў зручны, а яшчэ — прыгожы. Дзе колерам палоску праявдзе, дзе хвалістую лінію зробіць. Любіў і цісьнёны арнаментальны малюнак па гліне — напрыклад, вазоннікі так аздабляў.

Вазы, хлебніцы, талеркі, глякі, розныя «спарышы» з накрыўкамі і без іх... З горна майстра выходзіць і «чырвоная» і «сіняя» кераміка — чарапок тонкі, звонкі, «празрысты». Але, мабыць, М. Сіманькову ўсё ж найбольш блізкая так званая «сіняя» кераміка, якая атрымліваецца «дымленнем пры абпале», — так працавалі і бацькі, і дзяды.

А яны, бацькі і дзяды, умелі працаваць. Славілася калісьці Дубровеншчына сваёй керамікай. Ганчары грузілі свае далікатныя вырабы ў лодкі і плылі па Дняпры ў Смаленск. На кірмашы доўга не затрымліваліся — тавар дубровенцаў ішоў нарасхоп. Дубровенскіх майстроў ведалі.

На вялікі жаль, сёння традыцыі дубровенскіх умельцаў падтрымліваюць толькі рэдкія энтузіясты, і сярод іх — Мікалай Іванавіч Сіманькоў, з работамі якога мы пазнаёміліся на выстаўцы выяўленчага мастацтва Віцебшчыны ў юбілейныя дні вобласці.

Ёсць і іншыя майстры, якія ведаюць сакрэты дубровенскай керамікі. Напрыклад, патомныя ганчары муж і жонка Парфяновічы. Але цяпер яны не займаюцца ганчарствам. Няма месца для работы, няма горна. Словам, умовы не дазваляюць. А ўмеў жа Міхаіл Антонавіч Парфяновіч рабіць і хлебніцы, і талеркі, збаны і нават двухвядзёрныя макітры, умеў жа ствараць і «сінюю», і «чырвоную» кераміку, і паліўную, і непаліўную. І жонка яго Вера Міхайлаўна яшчэ зусім нядаўна рабіла свісцёлкі-пеўнікі, розныя дзіцячыя цацкі-забаўкі.

Славіліся калісьці сваімі ганчарнымі вырабамі і іншыя мясцовыя патомныя майстры — Аляксандр Патэцька, Ганна Сцяпанаўна Марачкова... Ганна Сцяпанаўна, праўда, і цяпер яшчэ зрэдку часу вяртаецца да свайго любімага занятку, хоць працаваць ёй ужо цяжка — як-ніяк за восемдзесят перавваліла.

Ёсць на Дубровеншчыне і іншыя слаўныя майстры-ганчары. Толькі трэба стварыць для іх умовы, каб яны маглі працаваць; трэба зацікавіць моладзь, каб яна вучылася ў старэйшых, каб захоўвала традыцыі бацькоў і дзядоў. Кераміка зноў павінна стаць гонарам Дубровеншчыны.

Мне думаецца, варта арганізаваць пры Дубровенскім РДК (можа нават і пры Доме піянераў) студыю дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва. Кіраваць ёй мог бы той жа Мікалай Іванавіч Сіманькоў. На арганізацыю студыі спатрэбіцца, думаецца, не так і шмат выдаткаў, ды і акупяцца яны хутка.

Я. ФРАНЦАЎ.

ВЫСТАЎКА АМАТАРАЎ

Вось ужо больш года пры Магілёўскім Доме народнай творчасці працуе студыя дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва. У ёй займаецца каля 20 чалавек — рабочыя, служачыя, навучэнцы. Кіруе студыяй метадыст Дома народнай творчасці Алег Кажураў.

Нядаўна адкрылася справаздачная выстаўка студыі. На ёй — каля 90 работ. Лінагравюра мантажніка Анатоля Грынглаза прысвечана людзям, якія будуюць буйнейшы ў Еўропе Магілёўскі камбінат сінтэтычнага валакна. Мастак-афарміцель завода «Электрарухавік» Адольф Васільеў захапляецца чаканкай па металу. Выклікае цікавасць яго кампазіцыя «Сон». Разьбяр па дрэве слесар завода штучнага валакна Васіль Міхалапаў паказвае работы «Грабец» і «Баксёр».

Л. ЗАКАШАНСКІ.

У СВАІХ І СУСЕДНІХ КАЛГАСАХ

Вялікай папулярнасцю ў хлебаробаў сельгасарцелі «Савецкая Беларусь» Рэчыцкага раёна карыстаецца драматычны гурток, які створан у Заспенскай сярэдняй школе. Кіруе ім выкладчыца беларускай мовы і літаратуры Ганна Ігнацьеўна Цітавец.

На сцэне сельскага Дома культуры юныя артысты паставілі п'есы «Партызаны» Кандрата Крапівы, «Лявоніха на арбіце» Андрэя Макаёнка, «Несцерка» Віталія Вольскага і іншыя.

Гурткоўцы з поспехам выступаюць перад працаўнікамі палёў і ферм суседніх калгасаў «50 год Кастрычніка», імя Кірава і ў іншых гаспадарках раёна.

А. ЛІХАЧ.

ШЭСЦЬДЗЕСЯТ ПРЭМ'ЕР НАРОДНАГА...

Біяграфія гэтага драматычнага калектыву пачалася дваццаць гадоў назад. Першай яго прэм'ерай быў спектакль па п'есе Барыса Гарбатава «Юнацтва бацькоў». Пастаноўка спадабалася гледачам. Поспех акрыліў самадзейных артыстаў і іх кіраўніка Барыса Аляксандравіча Шурына. А нядаўна Бабруйскі народны тэатр клуба мясцовай прамысловасці паказаў спектакль па п'есе Кастуся Губарэвіча «Першы ўрок». Гэта была ўжо шасцідзесятая прэм'ера — новая творчая ўдача таленавітага калектыву.

Яркія і цікавыя вобразы стварылі настаўніца Зінаіда Дзімітрук, слесар Яўген Кіявіцкі, швачка Ніна Шыдлоўская, ветэран тэатра бібліятэкар Людміла Дунаева.

Тэатр з поспехам прымаў удзел у рэспубліканскіх аглядах драматычнай мастацкай самадзейнасці і за спектакль «Разлом» стаў лаўрэатам Усесаюзнага фестывалю.

Народны тэатр святкуе свой дзень нараджэння. Юбілейны настрой артыстаў суправаджаецца новым творчым уздымам. Зараз рыхтуецца спектакль па п'есе Д. Угрумава «Званок у пустую кватэру», аднаўляюцца ранейшыя пастаноўкі, з якімі тэатр выступаў у Бабруйску, Магілёве, Мінску і іншых гарадах рэспублікі.

Сцэна са спектакля «Першы ўрок».

М. БЯРЭЗІНСКІ.

ПРА ТЫХ, КАГО НЕ БАЧЫЦЬ ГЛЯДАЧ

КІНАСТУЖКА ЯЕ ЖЫЦЦЯ

КАЛІ мне даручылі напісаць пра чалавека, прафесія якога мала знаёмая гледачу, я адразу ўспомніў Марыю Андрэеўну. Бадрэнікаву — рэжысёра-мантажора студыі «Беларусьфільм». Я ведаў, што Марыя Андрэеўна на пенсіі. Даўно бабуляй стала. Сазванюся, дагаворымся аб сустрэчы.

Але на тэлефонны званок адказалі, што Марыя Андрэеўна ў Брэсце. Паехала туды са здымачнай групай новага мастацкага фільма «Мы з Вулканам».

Вось табе і лёгкае заданне!

Мне пашчасціла: група вярнулася на некалькі дзён у Мінск, каб паглядзець зняты матэрыял, і я сустрэўся з няўлоўнай «пенсіянеркай» за мантажным сталом. Хутка бягуць кіламетры кінастужкі — немудрагелістая гісторыя пра школьніка Таборку, які знайшоў шчанё і марыць зрабіць з яго пагранічнага сабаку. У кароткіх перапынках гаспадыня мантажнай расказвае пра сябе...

Першыя мастацкія фільмы яна манціравала яшчэ у 1928—29 гадах: «Ася», «Міхаіл Ламаносаў», «Мой сын» вядомых рэжысёраў Аляксандра Іваноўскага і Яўгена Чарвякова. Потым была членам першай камсамольскай пастановачнай брыгады Ленінградскай кінафабрыкі, якую ўзначалілі рэжысёры Аляксандр Зархі і Іосіф Хейфіц. Кожны вечар збіраліся разам — абмяркоўвалі толькі што зняты матэрыял фільма «Вецер у твар», а ноччу манціравалі. Пра тое, як працавала юная мантажніца ў «Белдзяржкіно», сведчыць дарагі ёй дакумент:

«За ўдарную работу пры пастаноўцы гукавага ваеннавучэбнага кінафільма «Работа штаба кавалерыйскай дывізіі ў баі», за акуратны, дакладны і хуткі мантаж, які забяспечыў своечасовасць здачы і чысціню фільма, — аб'яўляю Вам ад імя Рабоча-Сялянскай Чырвонай Арміі падзяку і ўзнагароджваю Ганаровай граматай.

Член РВС і інспектар кавалерыі РСЧА С. БУДЗЁННЫ».

А праз некаторы час яна атрымала асабісты падарунак Сямёна Міхайлавіча Будзённага — веласіпед.

У беларускіх фільмах «Салавей» па аповесці З. Бядулі, «Першае каханне» і «Сталасць» Марыя Андрэеўна была асістэнтам па мантажы ў рэжысёраў Эдуарда Аршанскага і Барыса Шрэйбера. Калі здымалі фільм «Шукальнікі шчасця», да яе мантажнага століка часта падсаджваўся І. Дунаеўскі: «Вам гэты музычны кавалак не падабаецца? Можна інакш. Пачакайце з паўгадзіны»...

Аднойчы яе выклікаў дырэктар студыі.

— Марыя, пойдзеш працаваць да Аненскага. Дыпломная работа ў яго — «Мядзведзь». Трэба чалавеку памагчы.

Фільм прынёс студыі нечаканы ўсесаюзны і нават міжнародны поспех. Ён успрымаўся як нешта цэльнае ва ўсіх кампанентах, і ніхто з гледачоў не думаў пра мантажнае вырашэнне яго, знойдзенае маладым рэжысёрам разам з Марыяй Андрэеўнай. А што такое «разам»? Гэта гадзіны, суткі, тыдні у мантажным цэху, сотні разоў паўтораныя прагляды, пераносы пачатку ў сярэдзіну, скарачэнні эпізодаў, адмерванне метраў стужкі... Не, у мантажы не бывае адвольнага абыходжання з матэрыялам, адзнятым аператарам, — гэта творчы працэс, строгі адбор і зусім своеасаблівае ўменне спалучаць кадры ў адпаведнасці з логікай развіцця сюжэта, характараў, аўтарскай задумы. Вось гэта ўсё ведае і ўмее рабіць Марыя Андрэеўна.

Вайна застала Бадрэнікаву ў Мінску. Разам з таварышамі ішла да Смаленска, неяк дабралася да Ленінграда. Працавала на «Ленфільме» — манціравала першыя ваенныя кароткаметражкі, шыла ватнікі байцам, капала акопы. Вясной 1942 праз Ладажскае возера выбралася з двума сынамі на Вялікую зямлю. У вагоне памёр старэйшы — Валодзя. А праз два дні нарадзіўся яшчэ адзін сын — Сярожа.

Марыя Андрэеўна спыніла свой расказ. Запанавала маўчанне. Доўгае, горкае...

У Сталінабадзе Бадрэнікава самастойна манціравала кіначасопісы, пакуль не атрымала ад Корш-Сабліна тэлеграму: «Выязджай у Мінск». І хоць дзеці хварэлі — паехала.

Пералік фільмаў, у стварэнні якіх прыняла ўдзел Марыя Андрэеўна ў пасляваенныя гады, складае вялікі спіс: «Паўлінка», «Нашы суседзі», «Шчасце трэба берагчы», «Чалавек не здаецца» і іншыя.

Слова рэжысёру Сяргею Сплашнову:

— Справу сваю Маша ведае дасканала. Манціруе актыўна, удумліва, творча. На здымачнай пляцоўцы галоўны — рэжысёр. Калі ж зняты матэрыял трапляе на мантажны стол — тут ужо Бадрэнікава гаспадыня. Выхаванка добрай рэалістычнай школы, яна не любіць усялякіх выкрутасаў. І галоўнае — працуе безадказна, двое- трое сутак можа не выходзіць, калі трэба, з мантажнай. Быў час, памятаю, калі яна сыноў укладвала спаць каля сябе, а сама працавала. І ў камандзіроўку брала з сабой малых.

Іосіф Шульман:

— Марыя Андрэеўна Бадрэнікава самы вопытны мантажор з усіх, з кім мне даводзілася працаваць. Вось я ў думках зманціраваў сцэну і расказваю ёй. Яна складвае, а потым прапануе свой варыянт: «А мне здаецца, лепш бы было так» — і зложыць па-свойму. Вось так сядзім удваіх, раімся, спрачаемся, пакуль не атрымаецца.

Марыя Андрэеўна складвала першыя карціны Ігара Дабралюбава, Барыса Сцяпанава, Рычарда Віктарава. І зараз вось — «Мы з Вулканам» — фільм-дэбют Валянціна Пярова.

Большасць мантажніц на студыі — Валянціна Цяслюк, Галіна Курнева, Яўгенія Бярміна — вучаніцы Бадрэнікавай. Яны цяпер самі вядуць поўнаметражныя мастацкія і дакументальныя карціны.

— Вось скончу фільм «Мы з Вулканам», — гаворыць Марыя Андрэеўна, — і пайду на пенсію. Унукаў трэба выхоўваць.

Але гэтым словам я чамусьці не веру.

Упэўнены, што хутка ў кабінеце дырэктара студыі, калі будуць фарміраваць здымачную групу новага мастацкага фільма, адбудзецца прыкладна такая размова:

— А дзе гэта наша Марыя Андрэеўна?

— Зноў пайшла на пенсію. Некалькі дзён назад.

— Як гэта?! — здзівяцца. — Толькі ж у мантажнай сядзела. Не, трэба ехаць да яе. Зноў клікаць. А то запарымся. Зноў жа рэжысёр — дэбютант. Трэба яе ўгаварыць.

А яе і не трэба доўга ўгаварваць.

І. РЭЗНІК.

СКАРБЫ КУЛЬТУРНАЙ СПАДЧЫНЫ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

Звод помнікаў гісторыі і культуры народаў СССР будзе канструіравацца паводле геаграфічнага прынцыпу ў адпаведнасці з тэрытарыяльным падзелам рэспублік і абласцей. Пры абмеркаванні гэтага пытання на канферэнцыі склалася думка, што кожнай вобласці Беларусі трэба прысвяціць асобны том. Справа гонару самай шырокай грамадскасці абласцей і раёнаў, каб помнікі іх родных мясцін знайшлі ў Зводзе самае поўнае і глыбокае адлюстраванне.

Маецца на ўвазе таксама асобны том прысвяціць гораду Мінску. Не толькі таму, што Мінск — сталіца рэспублікі, а і таму, што важнейшыя гістарычныя падзеі ў жыцці нашага народа ў значнай ступені звязаны з горадам Мінскам. Апрача таго, хоць, можа быць, у параўнанні з іншымі гарадамі рэспублікі ў Мінску і менш уцалела старажытных збудаванняў і помнікаў, але затое ў ім нямала мемарыяльных памятак, звязаных з дзейнасцю выдатных рэвалюцыйных, грамадскіх і культурных дзеячоў Беларусі. Багата ў Мінску таксама і новых архітэктурных збудаванняў, важных як гістарычныя і як мастацкія помнікі, напрыклад: домік 1-га з'езда РСДРП, будынак ЦК КПБ, Дом урада, Музей Вялікай Айчыннай вайны, мемарыяльныя музеі Я. Купалы і Я. Коласа і многія іншыя.

Не будзе адчувацца недахопаў у помніках і ў іншых гарадах і абласцях рэспублікі, калі да выяўлення і рэгістрацыі іх падысці руплівa і па-гаспадарску. Зараз зарэгістравана ў Беларусі каля 6-ці тысяч помнікаў, з іх каля 600 знаходзяцца пад дзяржаўнай аховай. У спісе зарэгістраваных некалькі сот археалагічных помнікаў, звыш 4.600 помнікаў рэвалюцыйнай і баявой славы, 308 помнікаў Уладзіміру Ільічу Леніну. Праўда, сярод апошніх ёсць і арыгінальныя, ёсць і тыражыраваныя. Але ўсе яны ў той ці іншай форме, мне здаецца, павінны ўвайсці ў Звод як сведчанне любві нашага народа да вялікага правадыра і вернасці яго ідэям.

Няма сумнення, што ў працэсе работы над Зводам выявіцца нямала новых помнікаў беларускай гісторыі і культуры, якія заслугоўваюць увагі патомкаў і павінны быць пастаўлены пад ахову дзяржавы.

Такім чынам, праблема заключаецца не ў тым, ці дастаткова будзе належных аб'ектаў для сямі беларускіх тамоў у Зводзе, а ў тым, як падысці да іх адбору і якімі крытэрыямі пры гэтым карыстацца.

У дачыненні да помнікаў старасветчыны адным з крытэрыяў пры адборы аб'ектаў Звода павінна быць такая акалічнасць: чым з больш старажытнага часу паходзіць помнік, тым большае права ён мае на месца ў Зводзе, асабліва, калі помнік унікальны, вельмі рэдкі або адзіны, хоць ён і не захаваўся ў належным выглядзе. Такім чынам, напрыклад, поруч з Каложскай царквой у Гродна размова пра такія, скажам, помнікі, як руіны Навагрудскага або Лідскага замкаў, павінны ісці не ў агульным нарысе, а ім павінны быць прысвечаны асобныя артыкулы.

У метадычных асновах зусім слушна гаворыцца, што ў Звод павінны ўключацца помнікі, якія маюць гістарычную, эстэтычную або этнаграфічную каштоўнасць.

Палажэнне вельмі правільнае і абавязковае пры вызначэнні зместу Звода. Але яно патрабуе вельмі ўважлівага дастасавання пры ацэнцы кожнага канкрэтнага аб'екта. Справа ў тым, што ў сілу іх спецыфікі адных помнікаў захавалася даволі шмат, а другіх вельмі мала. Так, на тэрыторыі Беларусі выяўлена ўжо да дзесятка помнікаў эпохі бронзы, да 2000 гарадзішчаў эпохі жалеза, звыш 200 селішчаў жалезнага веку, некалькі сот старажытнарускіх гарадоў і сельскіх пасяленняў, больш за 30000 курганаў. Археолагі правялі вялікую работу па іх выяўленні, фіксацыі, апісанні. Ужо выйшла археалагічная карта помнікаў Беларусі каменнага веку. Рыхтуюцца карты і па другіх перыядах. Але, мне здаецца, усе зарэгістраваныя археалагічныя помнікі не могуць увайсці ў Звод. Археолагам Беларусі неабходна распрацаваць па гэтай галіне помнікаў пэўныя крытэрыі іх адбору і падачы ў Зводзе, вызначыць месца археалагічных калекцый і многія іншыя пытанні.

Зусім іначай абстаіць справа з этнаграфічнымі помнікамі, помнікамі народнай архітэктуры. Паколькі яны ў пераважнай сваёй большасці драўляныя, яны мала захаваліся. І зараз задача заключаецца ў тым, каб як-мага больш іх выявіць і зарэгістраваць і ўзяць найбольш выдатныя з іх пад належную ахову. І тут нашым этнографам трэба нямала папрацаваць.

Вялікая работа па Зводу помнікаў нашай рэспублікі кладзецца перш за ўсё на беларускіх гісторыкаў, археолагаў, этнографаў і мастацтвазнаўцаў, у прыватнасці на калектывы Інстытута гісторыі і Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук БССР. Але сваімі намаганнямі, без стварэння спецыяльнай групы па рабоце над Зводам, без удзелу мясцовых культурных і навуковых сіл такой працы не падняць. І зараз у абласцях павінны быць створаны свае групы па рабоце над Зводам.

На канферэнцыі выказана думка, што ў першую чаргу павінны быць падрыхтаваны тамы Зводу, прысвечаныя Мінску і Брэсцкай вобласці. Я лічу, што прапанова слушная. Мінск — сталіца нашай рэспублікі, яе часта наведваюць савецкія і зарубежныя турысты. Прысвечаны гораду том будзе для іх добрым пуцевадзіцелем і даведнікам. У Мінску дастаткова і навуковых сіл, каб завяршыць работу над томам у бліжэйшыя два-тры гады. Брэст таксама ляжыць на турысцкай дарозе і з'яўляецца варотамі ў нашу краіну. У горадзе ёсць Інжынерна-будаўнічы інстытут, навуковыя работнікі і студэнты якога могуць з поспехам справіцца з працай у бліжэйшыя гады. Аднак нельга адкладаць пачатак работы над Зводам і ў іншых абласцях, паколькі выданне яго запланавана завяршыць на працягу 10—12 гадоў.

Звод гістарычных і мастацкіх помнікаў народаў СССР — справа выключнай культурнай і грамадскай важнасці. Дастойны паказ у гэтай серыі непаўторных у сваёй мастацкай красе і гістарычнай велічы помнікаў гісторыі і культуры беларускага народа — задача адказная і высакародная. У гэтых вячыстых памятках, што дайшлі да нас з далёкай мінуўшчыны або ўслаўляюць нашу гераічную савецкую сучаснасць, увасоблены творчая праца, ратныя подзвігі і светлыя ідэалы народа. І яны, як і служылі продкам, павінны служыць сучаснікам і будучым пакаленням для выхавання ў іх глыбокага патрыятызму, вернасці Радзіме і брацтву народаў.

ЧАСОПІСЫ ў сакавіку

ПОЛЫМЯ · БЕЛАРУСЬ · МАЛАДОСЦЬ

«ПОЛЫМЯ»

У раздзеле паэзіі змешчаны вершы Петруся Броўкі, Васіля Зуенка, Юрася Свіркі, Рыгора Семашкевіча, Міхася Рудкоўскага, Сымона Блатуна.

Часопіс прапануе чытачам п'есу Кастуся Губарэвіча «Брэсцкі мір» і пачынае друкаваць раман Лідзіі Арабей «Іскры ў папялішчы».

У раздзеле перакладаў друкуецца паэма М. Лермантава «Дэман» у перакладзе Аркадзя Куляшова.

Нарыс Аляксандры Ус і Алены Уладзіміравай «Вікторыя» расказвае пра гераічныя справы мінскіх падпольшчыкаў у гады Вялікай Айчыннай вайны.

Артыкул Юліі Чурко «Моваю танца» прысвечаны сучаснай беларускай харэаграфіі.

Заслужаны дзеяч культуры БССР, былы рэжысёр тэатра імя Я. Коласа А. Скібнеўскі дзеліцца ўспамінамі пра гады сваёй працы ў тэатры.

Часопіс віншуе з 50-годдзем Рыгора Шкрабу. Са словам пра творчасць крытыка выступае Аляксей Кулакоўскі.

У раздзеле крытыкі і літаратуразнаўства часопіс працягвае друкаваць даследаванне Алеся Адамовіча «Шырыня пісьменніцкага свету» (артыкул другі).

Змешчаны рэцэнзіі: В. Бурана — на кнігу Б. Сачанкі «Апошнія і першыя», Э. Блінавай і Л. Падгайскага — на зборнік артыкулаў беларускіх мовазнаўцаў «З жыцця роднага слова», Г. Шупенькі — на манаграфію Ф. Куляшова «Іван Мележ», С. Александровіча — на фотаальбом «Між тых палёў... Пра зямлю, што натхняла Міцкевіча» (тэкст Я. Брыля, фатаграфіі Ул. Калесніка).

«МАЛАДОСЦЬ»

Паэма Рамана Тармолы, вершы Валянціны Коўтун, Людмілы Забалоцкай, Вольгі Мамойкі, Раісы Баравіковай, Леаніда Яўменава, Марыі Шаўчонак, апавяданні Вячаслава Адамчыка і Алеся Рыбака складаюць раздзел паэзіі і прозы. Друкуецца заканчэнне дакументальнай аповесці Адама Сцепаненкі «Палеская быль».

Галоўны архітэктар Мінска В. Чарнышоў і галоўны архітэктар Белдзяржпраекта С. Мусінскі адказваюць на пытанні карэспандэнта «Маладосці» пра перспектывы жыллёвага будаўніцтва ў рэспубліцы. У артыкуле Н. Ісачанка «За інстытуцкім парогам» ідзе гаворка пра творчыя шляхі акцёраў малодшага пакалення Беларускага акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы. Сярод іншых матэрыялаў, змешчаных у нумары, чытачы знойдуць нарыс С. Свірыдава «Сын камісара» (пра юнага партызана Геру Шчарбакова, які гераічна загінуў у баі з фашыстамі), фотарэпартаж А. Дзітлава з Рэспубліканскай выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі, «Каляндар знамянальных дат», парады дзесяцікласнікам, «Усмешкі маладосці», спартыўную хроніку.

Змешчаны таксама рэцэнзіі: М. Досіна — на кнігу празаіка Ул. Кудзінава «Раздзяленне радасці», М. Батвінніка — на зборнік артыкулаў «450 год беларускага кнігадрукавання», В. Булкіна — на кнігу археолага Г. Штыхава «Галасы далёкіх продкаў».

«БЕЛАРУСЬ»

Часопіс прапануе чытачам вершы Н. Тарас, Э. Агняцвет, М. Маляўкі, калмыцкага паэта М. Хонінава (пераклаў А. Бялевіч), апавяданні А. Ус, В. Рудавай, Л. Арабей, вершаваную казку С. Шушкевіча «Камар-брышчун і жаба-квакуха».

Пад рубрыкай «Пяцігодкі год чацвёрты» змешчаны нарыс М. Пятровіча «Смаргонскі сілікатны». Пад назвай «Ганаровы машыніст» надрукавана гутарка журналіста Ул. Кныпа з ветэранамі Віцебскай ТЭЦ, ганаровым машыністам якой у 1923 годзе быў залічаны У. І. Ленін. Сярод іншых матэрыялаў часопіса — успаміны былога танкіста-разведчыка Героя Савецкага Саюза М. Новікава (літаратурны запіс У. Юрэвіча), дарожныя нататкі Г. Васілеўскай «Па Егіпце», нататка У. Федасеенкі «На Быстрыні» (пра фельчара вёскі Залужжа Стаўбцоўскага раёна А. Грахоўскага), сяброўскае слова заслужанага артыста БССР П. Філіпава пра былую салістку опернага тэатра, цяпер старшага выкладчыка музычна-педагагічнага факультэта Мінскага педінстытута імя М. Горкага К. Ясінскую (да 50-годдзя з дня нараджэння), фотарэпартаж І. Кармалітавай і М. Мінковіча «У заснежаным бары».

Ёсць у нумары старонка гумару, парады хатнім гаспадыням, шэраг дopісаў і інфармацый пра гаспадарчае і культурнае жыццё рэспублікі.

Пад рубрыкай «Кніга за кнігай» змешчаны рэцэнзіі: М. Калачынскага—на кнігу «Горад і годы», Я. Камароўскага—на кнігу Ф. Янкоўскага «Беларуская фразеалогія», І. Кудраўцава — на раман М. Кругавых «Дзе не чакаюць цішыні», Р. Семашкевіча — на зборнік вершаў Д. Бічэль-Загнетавай «Запалянкі».

Валянціна КОЎТУН

(«Маладосць»)

■ ■ ■

Бяссонне назаўсёды.
Як калісьці,
Прыйду у сад да першага святла
І буду зноў здзіўляцца, што праз лісце
Я, нібы промень месяца, прайшла.

І ўсім святлом сваім, начным, азяблым,
Я асвятляю гэты дзіўны сад.
І яблык у руках маіх — не яблык,
А толькі цень сваіх тугіх зярнят.

І пачуццё, як сум па нейкім доме,
Вядзе мяне у засень ад галля...
А хтосьці да мяне ўжо быў, як промень,
І не дажыў да дзённага святла.

Міхась РУДКОЎСКІ

(«Полымя»)

ЛЯСНІК

Яго хата са смольнае медзі
патанала ў блакіце бароў.
З ім хадзіў я на мёд да мядзведзя,
піць зуброўку хадзіў да зуброў.

З ім не раз мы сумёты мясілі
і сядзелі ў ваўка на хвасце
ў тых кутках, дзе кусты дзівасілу
і дзе папараць Янам цвіце.

Па пушынцы, па воклічу-гуку
пазнаваў ён лясных жыхароў
і на рукі іх браў, нібы ўнукаў, —
птушанят і маленькіх звяркоў.

Перад смерцю ж, разважны, спакойны,
папрасіў ён суседа свайго
замест крыжа паставіць шпакоўню
на маркотнай магіле яго...

Людміла ЗАБАЛОЦКАЯ

(«Маладосць»)

■ ■ ■

Рабіны ў восеньскія ночы,
Аблокі веснямі смугой...
Чаму ў цябе такія вочы
З незразумелаю тугой!
Сінее ў лодцы верасовай
Нясмелы досвітак лясны.

Я адчуваю прагу слова
У таропкім пошуме сасны.
Адзіны міг, адно вяртанне,
І на былым — адбітак рук.
Лясная музыка уранні
Абудзіць ціхую зару.

Раман ТАРМОЛА

(«Маладосць»)

КІНО ЛЯ ЗАМКА

Ён многа бачыў на сваім вяку:
Ад стрэл пявучых—да глухіх таранаў,
Ад бомбаў — да гарачых куль,
Але ўпершыню ён стаў экранам.

Упершыню не сцяг,
а прасціну
Павесілі на ім у летні вечар.
Сабралася людзей!—нібы на веча,
І ўсе глядзяць не ў неба —
на сцяну.

Кіно паказваць будуць. Навіна!
Бягуць да замка, як бягуць на прыступ.
Душа не ўседзіць ні адна,
Два дні прайшло, як выгналі фашыстаў.

Яшчэ чуваць і грукат кананад,
Гул самалётаў і гарматаў залпы.
А тут,
як быццам скончана вайна,
Каб распачаць другую: праз Альпы
Сувораў мужных воінаў вядзе.
Ці у вачах,
ці на экране мутна!
Ад захаплення шчырага людзей
Амаль нябачна і амаль нячутна.

Адно уцяміў: Чортаў гэты мост
Усё-ткі перайшлі атрады рускіх...
...І, радасны, дамоў сястрычку нёс,
Не чуючы,
што анямелі рукі.

Урэшце, я мужчына, я салдат,
На мне адказнасць у любую хвілю.
Кіно ішло пад грукат кананад,
І там, і тут мы ворагаў грамілі...

А дома,
прачакаўшы цэлы дзень,
І змучаная пошукамі, маці
Для нас падрыхтавала ўжо рамень
І новую «вайну»... у роднай хаце.

Юрась СВІРКА

(«Полымя»)

■ ■ ■

Не ад славы, не ад кілішка
Кружыцца галава.
Я пасля новай кніжкі,
Як ніва пасля жніва.

Што ніве!
Яна адлежыцца,
Насыціцца жніўнай вадой.
І будзе зноў, незалежная,
Зярняты туліць пад сабой.

Сагрэта яна і напоена.
Што форма!
Што рытм!
Што настрой!
Каб толькі быў колас напоўнены
Зернем, як дабратой.

Натхненне над вершам схіляецца
Для шчасця і для пакут,
І недзе ў душы абуджаецца
Жаданы для вершаў бунт.

Пятрусь БРОЎКА

(«Полымя»)

■ ■ ■

Мець трэба меру хоць якую,
Ды ёсць у нас адзін паэт —
Ён што ні дзень сябе друкуе
І выхваляецца на свет.

Часопісы ідуць. Гартаю.
Перада мной — яго радкі:
«Я ўсіх люблю... я ўсіх кахаю...
Вось я які!.. Вось я які!..»

Нібы з каша ён сыпле вершы,
А ў іх адзіны толькі звон,
Што і наймудры, і найлепшы,
І ўсім парадзіць — толькі ён!

Яму сказаць хачу такое:
«Навошта, брат, хлусню нясеш!
Не выхваляйся дабрынёю,
Рабі дабро ты моўчкі лепш!»

Марыя ШАЎЧОНАК

(«Маладосць»)

■ ■ ■

Ты кажаш: «Быць самім самой».
Ды знікне сонца за імжою—
І зноў прайграны новы бой,
І ныюць раны—сведкі бою.
Усё, здаецца, на зямлі
Раптоўна рушыцца і рвецца...
І з мора ў вузенькі заліў
Загнана сціснутае сэрца.
Свой несуцешны боль нясу,
Іду, губляюся ў дарозе
Без адпачынку і без сну,
Ад спрэчных думак у знямозе.
І ўсё ж іду я ў новы бой
За права быць сама сабой.

З ілюстрацый мастака Б. Аракчэева да дакументальнай аповесці А. Сцепаненкі «Палеская быль», якая друкуецца ў «Маладосці».

Васіль ЗУЁНАК

(«Полымя»)

ПОЎДЗЕНЬ

Аднойчы здарыцца такая
Хвіліна
ў год, а можа ў пяць:
Ніхто цябе не пагукае
І не падумае гукаць.
Усюды поўдзень—кубак поўны,
Гарушка ліпеньскага дня.
Яшчэ Ілля — прарок галоўны—
Не кінуў у ваду лядня.
Тэлеантэна, як трызубец,
Ліня цікуе,
а дубы
Зялёныя,
пастаўшы дуба,
Халодзяць у стаўку чубы.
Радар сланечніка адключан:
Абрыдла галавой круціць...
Прыжмурыш вочы — рып уключын
Так і карціць, так і карціць...
Гарбуз, разморэны спякотай,
Кульнуўся нема пад пляцень.
У бусла перасохлі боты —
Марнуй цяпер на змазку дзень....
Ляток б'е духам, як чалеснік,
Басіць мядовы унісон,
І кот ад ластаўчынай песні
Нервова ўздрыгвае праз сон.

Эдзі АГНЯЦВЕТ

(«Беларусь»)

УПЕРШЫНЮ

Запальваюцца ў вокнах aгaнькі—
І дом здаецца новаю планетай,
Якую тут знайшлі будаўнікі —
Шукальнікі,
рабочыя паэты.

Усё дазвання людзям
аддаваць—
Такое іх нязменнае прызванне.
У сініх вокнах аганькі гараць —
Не трэба іншай славы
і прызнання!

Я ведаю складанасць адкрыцця:
І пошукі,
і, асабліва, зрывы,
Калі прыходзіць друг майго
жыцця—
Трывожны, заклапочаны,
маўклівы.

Ніхто не чуе, апрача мяне,
Пра ўсе яго няўдачы і напасці...
Затое шчодра дзеліцца ён
шчасцем —
Нікога на шляху не абміне.

Запальваюцца ў вокнах
аганькі,
Нібыта іскры сэрца
ў доме свецяць.
І мы глядзім, і цешымся, як
дзеці,
А збоку нехта кажа: «Дзівакі...»

На сёмым небе
ў гэты самы міг
Кахання
ўспыхне першая зарніца.
Бліжэй да глебы—
новы будаўнік
Упершыню ў калясцы
раскрычыцца.

Хачу,
каб вокны светлыя дамоў
Ніколі не завешваліся чорным,
Каб людзям не падлічвалі гадоў,
І радасна
жыццё трубіла ў горны!

Раіса БАРАВІКОВА

(«Маладосць»)

■ ■ ■

Няўжо цяпер ўсяму — канец,
Таму, што дадзена, не збыцца!
Чужыя коні пад вянец
Імчаць, аж пыл вакол курыцца.
Чужыя коні! Любата!
Мяне таксі заўжды чакае.
Ах ты, дзявоцтва слепата...
Пачуцце полымем шугае!
Чакала, думала... Аж не,
За ўсё слязы гарачай мала.
Між смехам цяжка уздыхнеш:
Сама сябе так абакрала.

Вячаслаў Адамчык

ХАТА

Апавяданне

(«Маладосць»)

Мішка Галубец прадаваў хату. Купляў яе Самусь Дзедзіч — каваль з суседняй вёскі, што адмарозіў пальцы: некаторае зімы ішоў з запоін дадому і заснуў на ганку. Заснуў сярод ночы, а жонка, устаўшы, агледзела яго пад раніцу. Пальцы адціралі, але адцерлі толькі два вялікія.

Цяпер Дзедзіч трымаў у куксах, прыціскаючы гэтымі двума пальцамі, жоўты складаны метр і прыкладваў яго да сцяны—мераў хату.

Мішка Галубец, без шапкі, у белай нейлонавай рубашцы, у модных, як носяць цяпер, з шырокім поясам і вузкаватых у сцёгнах штанах, і яго швагер — нізенькі, вастраносы, у даўгаватым, па калені, бушлаце, — стаялі сярод надворка, глядзелі, што робіць Дзедзіч, маўчком курылі.

На надворку сохла зацягнутая плесняю леташняя нерапрэлая трава, і па ёй рэдзенькаю атаваю ўжо выпстрыкнула маладая. З-пад пляскатага каменя, што быў каля парога замест сходняў, ачуняўшы, лезла крапіва — яе тут ніхто не таптаў: хата пуставала ад пазалеташняе зімы, як памерла Мішкава маці.

У гародчыку ляжаў, скруціўшыся адным канцом, адрэзаны ад слупа электрычны дрот. Там, на неўскопаных градах, звінелі сухімі галоўкамі стрымбулі высокіх кветак, што сяяліся тут самі па сабе і цвілі да позняе восені: па іх у гэтую пору лазілі дробныя маладыя чмялі. Каля плоту пачынаў зелянець чорны куст агрэсту. Толькі прысадзістая яблыня была яшчэ голаю: на вяршку трапяталіся скручаныя ў трубку леташнія лісцікі і вісеў зморшчаны, збуцвелы яблык. Пад яблыняю граблася чужая курыца; вецер раздуваў у яе каля хваста пух. На частаколіне сядзеў верабей, трымаючы ў дзюбцы белую перыну.

Мішка глядзеў на вераб'я — яму спомнілася, што вераб'і кожнае вясны вяліся ў акне за ліштвою, і Мішку стала шкада вераб'інага гнязда, хаты, гародчыка з прысадзістаю яблыняю; падумалася, што ён астанецца як чужы ў сваёй вёсцы, калі разбяруць хату. Яму нават убачылася, як будуць раскрываць страху, як будуць кідаць сюды, на надворак, счарнелую гонту, і будзе трохі нязвыкла, што відаць увесь комін, як што жывое і голае.

А, здаецца, саўсім нядаўна якраз тут, дзе цяпер стаіць Мішка, ляжалі ачэсаныя дзеравіны, пад іх хаваліся белыя з чырвонымі вачыма ангорскія трусы і Мішка выпорваў іх адтуль, а пасля стаяў зруб. Мішка разам з дзецьмі бегаў па бэльках — тады зваліўся Косця Палусін і зламаў сабе руку.

— Так, восем на дзесяць, — сказаў Самусь Дзедзіч, хаваючы ў кішэнь жоўты складаны метр.

— То можа паглядзімо ў сярэдзіне, —Мішкаў швагер адамкнуў дзверы.

—Таргаваць — не купляць, можна і пашчупаць, — сказаў Дзедзіч, заходзячы ў сені.

Мішка прытаптаў акурак і нехаця пасунуўся за мужчынамі.

У хаце пахла сухім гліняным токам і збуцвелаю саломаю, — за грубкаю стаяў стары драўляны ложак. Над ім вісела, адклеіўшыся, на адным ражку, вокладка ад польскага «Экрана», тая самая, што некалі, прыехаўшы з Кранштата, павесіў Мішка. У сцяне сядзелі цвікі, дзе некалі вісела рамка з карткамі і цьмянае з падцёкамі люстэрка — Мішкава сястра пазабірала ўсё да сябе. Толькі ў покуці астаўся абраз і за ім пучок закуранага зелля з сухімі жоўтымі галоўкамі, мусіць, сардэчніку, і на акне стаяла бутэлька ад рому, які купляў Мішка знарок для маці — пакаштаваць, але яна выпіла паўчаркі, папярхнулася, сказала, што надта моцны, што забівае дух, і схавала сабе на лякарства, а потым прызналася, што націрала ромам ногі і ён вельмі ж добра памагаў ёй.

— Ну, як і дагаварыліся, — сказаў Дзедзіч, задраўшы галаву і гледзячы недзе на столь, — тры з палавінаю...

— Ладна, — махнуў рукою Мішка.

Швагер, схаваўшыся Дзедзічу за спіну, заплюшчыў вочы і закруціў галавою: не згаджайся!

Мішка знарок, быдта і не бачыў, што яму маргае швагер, адвярнуўся ў другі бок.

— Я табе скажу, хлопец, — загаварыў Дзедзіч, махаючы куксаю: адзін вялікі палец тырчаў на руцэ, усё роўна як сук на абсечаным камлі, — якая тут хата, падчапі на верацяно і растрасеш, як кудзелю.

— Ты ўжо, дзядзька, тань, але тавару не гань, — умяшаўся Мішкаў швагер.

— А болей ніхто і не дасць, — Дзедзіч піхнуў плячом дзверы, выходзячы з хаты, — дзерава маладое—год-два і струхлела, гэта не тое, што смаліна, на якое і зносу нямашака.

Мішка выйшаў у сені, пастаяў, падумаў, што вот астатні раз стаіць у сваёй хаце, паглядзеў на цёмную дзірку ў столі, зняў з прабояў кароценькія драбінцы, прыставіў да сцяны і палез на гарышча.

— А ты лепшае не адзеў бы, каб пэцкацца ў пыл? — спытаўся, крыкнуўшы з надворку, швагер.

— Няхай паглядзіць, чаго ты? Можа і ў яго двайны шчыт, як у таго Мухі, — тоненька, як бабскім голасам, засмяяўся Самусь Дзедзіч.

З гарышча Мішка чуў, як Дзедзіч расказваў швагру пра нейкага Муху, што ў шчыце хаваў мануфактуру — было гэтай вайною — і ён, Дзедзіч, разбіраючы Мухаву хату немцам на дровы, прынёс сабе кавалак сукна аж на тры каптаны.

Праз малюсенькае, у адну абалонку, акенца на гарышча свяціла сонца, у яго жаўтаватым слупку клубкамі віўся пыл — Мішка хадзіў па гарышчы, столь рыпела ў яго пад нагамі, і яму спомнілася, што яна гэтак рыпела заўсёды, калі хто хадзіў па гарышчы, і ў хату са столі парушыўся пясок.

На гарышчы ўсё было, як і некалі: пад латамі сядзелі старыя капачы, лапатка з кароткім, рашчэпленым чаранком, чачотка сухіх рабін, тонкія, мусіць, ад нічальніц, арэхавыя пруты, каля коміна стаяла матчына прасніца, скрыначка з рашпілем, абцугамі і цалёвымі ржавымі цвікамі, і зялёны з абшмарганымі ражкамі куфэрак, у які Мішка калі та складваў свае кнігі. Мішка адчыніў вечка—зверху ляжаў задачнік па геаметрыі, і ён узяў яго ў рукі, пагартаў; на другі бок жоўтае вокладкі ўбачыў свой роспіс — «Галубец». І Мішку зрабілася смешна, што ён гэтак распісваўся, спомніўся і здаўся смешным цяпер настаўнік матэматыкі, што замазваў чарнілам пазбіваныя ў туфлях перады і да самага цяпла насіў зімовую шапку, у ёй заўсёды стаяла і пацялепвалася «вуха»; спомнілася і яго мянушка — Грыц, якую яму далі дзеці: перад кожным словам настаўнік устаўляў «як грыцца». Спомнілася Мішку, як Грыц аднаго разу зайшоў да іх у хату — настаўнікаў тады пасылалі падпісваць людзей на пазыку.

Грыц пастаяў каля парога, сцягнуўшы з галавы аблавухую шапку — у яго натапырыўся рэдзенькі чубок — і спытаў, убачыўшы Мішку, ці не тут жыве бацька таго Галубца, што кепска вучыцца.

— Тутака, — сказала маці, раптам зачырванеўшыся і выціраючы аб хвартух закасаныя да локцяў рукі, — яна мыла бялізну: сярод хаты стаяла балея з напараным лугам, з балеі вілася цёплая, удушлівая пара. — Хто ж горай вучыцца, як не наш! Толькі бацькі ў яго нямашака, не прыйшоў з вайны...

Грыц абвёў вачыма хату і ўздыхнуў: жылі яны тады ў хлевушку. У адной, большай, палавіне стаяла карова, а ў другой, меншай, адгароджанай сцяною з акенцам у чатыры абалонкі, жылі яны.

— Як грыцца, што тут скажаш... — Грыц папярхнуўся параю і высунуўся задам з хаты, нічога так і не сказаўшы пра пазыку. А ў школе злавіў Мішку за плячо, калі той дзеразаваўся на калідоры, — тады была мода граць у «жучка», — адвёў ад купы і сказаў:

— На добрае цябе няма, а на благое ты скрозь першы, — голас у Грыца быў тоўсты.

— Чаму не вучышся? Няўжо думаеш і звекаваць у тым хляве? Прыходзь да мяне дахаты — памагу.

Але Мішка не пайшоў, пасля восьмага класа перавёўся ў вячэрнюю. Днём хадзіў на чыгуначную станцыю прызарабляць: насіў з вагонаў у склад скрынкі з гарэлкаю. Пасля работы загадчык базы наліваў грузчыкам з разбітых, без горлачка, бутэлек па паўшклянкі гарэлкі і выпісваў па дваццаць рублёў. Грузчыкі крадком даставалі з укапаных каля склада бочак, у якіх стаяла зялёная зацягнутая бросняю вада, яшчэ толькі бутэлек, што апускалі туды, як адварочваўся загадчык базы, і ішлі піць. Дадому Мішка вяртаўся «пад мухаю» і прыносіў скамечаныя ў спацелай руцэ грошы. Было не да вучобы. На другую восень Мішка ўзяў даведку за дзевяты клас і паехаў у Кранштат, у мараходку.

— Ну, чаго ты там швэндаешся, як чорт па пекле! — крыкнуў з надворку швагер.

Мішка кінуў задачнік у куфэрак, падумаў, што трэба будзе сказаць сястры, каб пазабірала ўсё, і пачаў спускацца з гарышча.

Дзедзіч са шваграм пералазілі ўжо праз калючы дрот, якім быў адгароджаны ад вуліцы надворак.

Мішка замкнуў дзверы і выйшаў на вуліцу. Прыпарвала. Купкамі каля плоту кучаравіўся малады сіваваты палын. За плотам у чужых гародчыках пукаўся, набрыняўшы, бэз. Пахла разварушаным смеццем — людзі падграбалі і мялі надворкі—і халоднаю чэрстваю зямлёю з перакапаных град: была поўня, сеялі расаду. На нечым акне ў скрыначцы густою шчоткаю зелянелі ўжо цемнаватыя памідоры. На частаколінах цвіў жоўты лішай і пах ужо плесняю і вясною.

Дзедзіч гаварыў швагру, што ў іхняй брыгадзе пасеялі авёс, а Мішка Галубец ішоў ззаду, слухаў, і яму прыпаміналася нейкае далёкае лета — як маці жала авёс і як ён насіў на поле скручаныя з жытняе саломы і вымачаныя ў вадзе перавяслы.

За вёскаю на полі ўжо акрыяла і зелянела маладое жыта. У лагчынцы яшчэ стаяла вада — здалёк выдавала, што ў зямлі адкрылася прорва. Над жытам вілася і кігікала кнігаўка, ўсё роўна як плакала па сваіх дзецях.

Шваграва хата была ў канцы вёскі. Ад хаты да балотца спускаўся садок, абгароджаны ў тры драціны. На балотцы за голым і сіняватым алешнікам цвіла слепата, і недзе там турчаў, як хто ў вуха, туркач — на цяпло. Каля парога сохла высыпаная з ямы картопля, стаяў кошык нарэзанае ўжо на насенне.

На надворку было чуваць, як стракатала ў хаце швейная машына. У акне Мішка ўбачыў сястрын твар.

— Скора ж вы нешта? — спытала сястра, адчыніўшы дзверы і пастараніўшыся ад парога — першым у хату ішоў Самусь Дзедзіч.

— Доўга — умеючы...—сказаў швагер, распранаючыся і вешаючы на цвік салдацкі бушлат. На швагру была чырвоная ў белыя радкі паплінавая рубашка, тая самая, якую яшчэ аддаў яму Мішка, цяпер ужо з новым каўняром і ўточанымі рукавамі.

— Адзеўся б хоць, — сказала ціха сястра. — Нядзела, каб гэтак хадзіць...

— Абыдзецца, — агрызнуўся швагер, убіраючы ў порткі чырвоную рубашку, і Мішка ўбачыў, як у яго ад злосці пачало касіць правае вока, і Мішка падумаў, як сястра любіць яго, гэткага недалэнгага, малога, і як жыве з ім.

Сястра пачала ўпраўляцца каля стала. Мішка глядзеў на яе: сястра разбылася, твар папаўнеў, але быў маладжавы, толькі нейкая жаўтлявасць асталася ў ім: сястры, мусіць, яшчэ нездаровілася пасля родаў.

— А як жа ж Кася? — спытаў Мішка пра другую сястру, што жыла ў Калінінградзе: завербавалася, як ён быў яшчэ малы.

— А ты, добранькі, каб хоць напісаў ёй...

Сястра адчыніла пограб, спусцілася туды і дастала на падлогу графін падкрашанае чарніцамі самагонкі.

Мішка прыгадаў, што сястра Кася, прыехаўшы хаваць маці, расказвала, як муж ходзіць да нейкае праведніцы, п'е з ёю і, вярнуўшыся дадому, совaецца біцца.

— Няхай бы развялася... — сказаў Мішка, сам не ведаючы, добра ён радзіць ці не.

Сястра зачыніла пограб і паставіла графін на стол:

— Адна з дваіма дзяцьмі? Усё ж такі ён бацька ім...

— Такі ўжо з яго бацька! — зноў са злосцю загаварыў швагер, прыціскаючы да грудзей круглы бохан і наразаючы тоўстымі лустамі хлеб.

— Каб маці жыва была, то хоць дзяцей забрала б, а я ж хіба адна ці дам ім рады?

Спомніўшы пра маці, сястра зашморгала носам, скрывілася і, выціраючыся хвартухом, пабегла за перагародку.

— Вось абы-што, і — слёзы... — пакасіўся на занавескі ў дзвярах швагер, наліваючы чаркі.

[Заканчэнне на 4-й стар.]

«НЕМАН» № 3

Раздзел прозы прапануе чытачам аповесць Э. Ялугіна «Камяні млечнага шляху» і апавяданні Я. Васілёнка (пераклаў Л. Салавей), а таксама раман П. Адамса «Анёлкі па дзесяць шылінгаў» (пераклад Я. Нікаева).

У раздзеле паэзіі—вершы А. Вялюгіна (пераклады Н. Кісліка, І. Шкляраўскага, М. Сідарэнкі, Б. Кежуна), Ю. Гаўрука, А. Лойкі і Я. Янішчыц (пераклады І. Бурсава) і падборка вершаў маладых паэтаў Г. Казака, Г. Шыдлоўскай, Ул. Вірылы, Л. Філімонавай, Ю. Саковіча.

«Прызнанне ў любві» так называецца нарыс В. Лукшы аб Навапалацку. Пад рубрыкай «Па дарогах планеты» змешчаны нататкі В. Раслякова «Венька ў Дрэздэне».

Пра развіццё матэматычнай лінгвістыкі ў нашай рэспубліцы — артыкул В. Хліманава «Трэці бастыён».

У бібліяграфічным раздзеле змешчаны рэцэнзіі: В. Нікіфаровіча — на зборнік апавяданняў М. Стральцова «Што будзе сніцца...» (выдадзены ў Маскве), Г. Загароднята — на зборнік песень беларускіх кампазітараў «Дазорныя Краіны Саветаў», Г. Коласа — на кнігу А. Семяновіча «Беларуская савецкая драматургія», У. Кудзінава—на зборнік нарысаў і апавяданняў Э. Самусенкі «Жамчужына Палесся».

У часопісе ёсць раздзелы «Наш каляндар», «Чалавек і прырода», «Розныя рознасці», «Сатыра і гумар».

ФІЗІКІ ЖАРТУЮЦЬ

■

Вядомы фізік П. Эрэнфест навучыў свайго цэйлонскага папугая вымаўляць фразу: «Але, панове, гэта ж не фізіка». Гэтага папугая ён прапаноўваў стаўшыней на дыскусіях пра новую квантавую механіку ў Гетынгене.

■

Гансу Ландальту належыць жарт:

«Фізікі працуюць добрымі метадамі з благімі рэчывамі, хімікі — благімі метадамі з добрымі рэчывамі, а фізхімікі — благімі метадамі і з благімі рэчывамі».

■

Энрыка Фермі быў членам Італьянскай акадэміі навук. Пасяджэнні яе праходзілі ў палацы і наладжваліся заўсёды надзвычай пышна.

Познячыся на адно з пасяджэнняў, Фермі пад'ехаў да палаца на сваім маленькім «фіяце». Выглядала ўсё гэта зусім не па-прафесарску ды і сам Фермі меў даволі затрапезны выгляд, быў без мантыі і трохвуголкі. Фермі ўсё ж вырашыў паспрабаваць прабрацца ў палац. Карабінерам, якія заступілі яму дарогу, ён адрэкамендаваўся: «Я — шафёр яго Высокасці прафесара Фермі». Усё абышлося добра.

■

У Давіда Гільберта (1862—1943) спыталі пра аднаго з яго былых вучняў.

— А, гэта той! — успомніў Гільберт. — Ён жа стаў паэтам. Для матэматыка ў яго было надта мала фантазіі.

■

На адной з сваіх лекцый Давід Гільберт сказаў:

— Кожны чалавек мае некаторы пэўны кругагляд. Калі ён вузее і становіцца бясконца малым, ён ператвараецца ў пункт. І тады чалавек гаворыць: «Гэта мой пункт гледжання».

■

Вялікі фізік Гібс быў вельмі маўклівым чалавекам і звычайна не выказваўся на пасяджэннях вучонага савета універсітэта. Але аднаго разу на адным з пасяджэнняў, калі вырашалася пытанне пра тое, чаму адводзіць у новых праграмах больш месца: матэматыцы ці замежным мовам, ён не вытрымаў і сказаў такі прамову. Вось яна:

«Матэматыка — гэта ж таксама мова!»

■

Рэзерфорд гаварыў, што ўсе навукі можна падзяліць на дзве групы — на фізіку і калекцыяніраванне марак.

■

Бор бліскуча выкладаў свае думкі, калі заставаўся адзін на адзін з субяседнікам, а вось яго выступленні перад вялікай аўдыторыяй часта бывалі няўдалыя, а то і малазразумелыя.

Яго брат Харальд, вядомы матэматык, быў бліскучым лектарам. «Прычына простая, — казаў Харальд, — я заўсёды тлумачу тое, пра што гаварыў і раней, а Нільс заўсёды тлумачыць тое, пра што будзе гаварыць пазней».

(«Маладосць»)

Госці Мінска

СОЛА НА ВАЛТОРНЕ — БУЯНОЎСКІ

Здаецца, такі канцэрт у нашым горадзе адбыўся ўпершыню,— выконваўся твор, напісаны спецыяльна для інструмента, які вельмі рэдка бывае салірующым,— для валторны. І слухалі мы сапраўднага віртуоза, заслужанага артыста РСФСР Віталія Буяноўскага, які, скажу адразу, не проста дэманстраваў сваю віртуознасць, а выступаў выканаўцам удумлівым і натхнёным. Выконваўся канцэрт № 1 для валторны з аркестрам Рыхарда Штрауса.

Заслужаны дзеяч мастацтваў Эстонскай ССР Неэме Ярві (справа) і заслужаны артыст РСФСР В. Буяноўскі.

Фота Ул. КРУКА.

Сціплыя і працавітыя музыканты — валтарністы. І толькі ў тых выпадках, як выступленне ў ансамблі з аркестрам, калі салюючы інструмент бывае то канкурэнтам, то раўнапраўным субяседнікам у дыялогах, дае магчымасць слухачам адкрыць для сябе нешта новае або, на крайні выпадак, мала вядомае ў гэтым інструменце.

Валторна В. Буяноўскага чаруе залу. Канцэрт напісаны амаль восемдзесят гадоў назад, а як жа блізка нам яго паэтычная споведзь! Не, тут зусім не выпадкова прыведзена слова «паэтычная» — артыст і сапраўды іграў так, нібы задушэўна чытаў вершы рамантычнага настрою — пра мары, надзеі, трывогі. І зусім натуральна гэта паэзія выплівалася ў песню непаўторнага меладычнага характара. У праграме-анатацыі канцэрта ўказваецца, напрыклад, што характар другой часткі (анданте) блізкі да лірычнага раманса. І В. Буяноўскі сваім выкананнем не аспрэчваў гэтага, хоць і не падкрэсліваў рамансавай манернасці — валторна спявала па-юнацку свабодна і ў той жа час стрымана. Гэта было справядліва і арыгінальна. Справядліва, бо Канцэрт для валторны з аркестрам Р. Штраус стварыў у дзевятнаццаць гадоў, выявіўшы, нягледзячы на маладосць, тонкае адчуванне багацця мовы інструмента і характару рамантычнай музыкі.

Меламаны, мабыць, успаміналі, як выразна «размаўляе» з намі валторна ў Пастаральнай сімфоніі Бетховена, «Чароўным стралку» Вебера, у творах М. Глінкі, М. Рымскага-Корсакава. Часта звяртаюцца да гэтага інструмента і М. Аладаў, Л. Абеліёвіч, Г. Вагнер і іншыя беларускія кампазітары. І ўсё ж музычны вечар, аб якім мы пішам, быў святочным, і прычына (ці «віноўнік», як кажуць) — В. Буяноўскі, музыкант асабліва лірычнай настроенасці.

Віталій Міхайлавіч Буяноўскі — прадстаўнік дынастыі аркестравых музыкантаў. Дзяды і бацька яго — вядомыя выканаўцы, імя Міхаіла Буяноўскага карыстаецца аўтарытэтам даўно, яго ведаюць інструменталісты краіны. Віталій Міхайлавіч спачатку вучыўся іграць не на валторне, якая стала яго прызваннем, і «другім голасам», а на фартэпіяна і віяланчэлі. Але пазней усё ж верх узяла страсць Буяноўскіх — і вось закончана кансерваторыя, аспірантура.

Ленінградскія кампазітары, захопленыя яго пявучым мастацтвам, пачынаюць пісаць творы для выканання Буяноўскім. Цяпер вядомы валтарніст з'яўляецца канцэртмайстрам заслужанага калектыву РСФСР — сімфанічнага аркестра філармоніі ў родным Ленінградзе.

Канцэрт пацвердзіў высокую рэпутацыю аднаго з лепшых сучасных валтарністаў — зала апладзіравала В. Буяноўскаму надзвычай горача. Ён выступаў упэўнена, з тонкім разуменнем твора і ў грацыёзных лірычных частках, і ва ўрачыстых узлётах. Кранала тая светлая меланхалічнасць, якая раптам урывалася і панавала ў маналогах валторны, каб потым саступіць месца мужным валявым эпізодам. У гэтых эпізодах не было штучнага пафасу, музыкант стрымліваў сябе ў імя высокай мастацкай прастаты. Гук ліўся адухоўлена, афарбаваны эмацыянальным станам героя, які вядзе за сабой слухачоў у свет паэзіі.

Тут хочацца сказаць, што В. Буяноўскі абараніў дысертацыю на тэму «Роля валторны ў творчасці Чайкоўскага». Нешта ад Чайкоўскага, ад яго празрыстага і меладычнага багацця было і ў тым Р. Штраусе, якога падараваў слухачам выканаўца.

Дырыжорам у канцэрце быў наш госць з Эстоніі Неэме Ярві — музыкант энергічны ў творчых пошуках, знаўца аркестра і яго магчымасцей, мастак, які паглыбляецца ў стыхію таго кампазітара, партытуру якога ён сёння «чытае».

У другім аддзяленні выконвалася Італьянская сімфонія Ф. Мендальсона. На гэты раз Н. Ярві быў настолькі захоплены меладычнай музыкай, навеянай уражаннямі ад прыроды і жыцця італьянскага народа, што і аркестр шчодра раскрываў імклівы рух, тыя выразныя, анатацыі, «тарантэльныя» рытмы, што пераходзяць у віхуру народнага свята. Дырыжор падкрэсліў і тыя хвіліны смутку, што ўваходзяць у музыку нібы водгуллем успамінаў, каб потым змяніцца высакародным роздумам аб шчасці і харастве чалавечага жыцця.

На вуліцах Мінска ў той вечар шалела мяцеліца з громам, а ў філарманічнай зале гучала музыка прыгожых чалавечых пачуццяў, і, можа быць, гэты кантраст стварыў нейкую асаблівую атмасферу канцэрта, які прынёс слухачам сапраўдную эстэтычную асалоду.

Г. БАРЫСАЎ.

У спектаклях «Яўгеній Анегін» і «Багема» Беларускага акадэмічнага тэатра оперы і балета прыняла ўдзел вядомая румынская спявачка Тэадора Лукачу. Яна выканала вядучыя партыі Таццяны і Мімі.

На здымку — Т. Лукачу ў ролі Таццяны.

МАНРЭАЛЬ — МАСКВА

Час ад часу даводзіцца сустракаць у газетах паведамленні аб падарожжах цэлых будынкаў праз акіян. І як правіла — з Англіі ў Злучаныя Штаты. Гістарычныя замкі, помнікі, а часам нават старадаўнія масты прадаюцца муніцыпалітэтамі, якія вельмі адчуваюць вялікую патрэбу ў грошах.

Нядаўна зарэгістравана яшчэ адно такое падарожжа вялікага збудавання. Але характар яго іншы. Не з роднай зямлі на чужыну, а з гасцей на радзіму вяртаецца гэты будынак.

Гаворка ідзе пра савецкі павільён на Сусветнай выстаўцы ў Манрэалі. Створаны па праекце групы дойлідаў і інжынераў, якою кіраваў лаўрэат Ленінскай прэміі Міхаіл Пасохін, гэты павільён заваяваў у Канадзе і далёка за яе межамі вялікую папулярнасць. З пяцідзесяці мільёнаў наведвальнікаў «ЭКСПО-1967» пераважная большасць пабывала ў павільёне СССР, пазнаёмілася з дасягненнямі савецкага народа ва ўсіх галінах чалавечага жыцця і дзейнасці.

...Выстаўка закрылася. Вялікая тэрыторыя, дзе на працягу шасці месяцаў стаялі сотні ўсемагчымых збудаванняў, зноў ператварылася ў парк. Павільёны ліквідаваны, будаўнічыя матэрыялы пайшлі з малатка. Але гэтая доля не напаткала савецкі павільён. Массавет падтрымаў прапанову захаваць будынак, разабраць яго і паставіць у сталіцы, дзе ён яшчэ многія гады зможа служыць людзям.

Складаную і адказную задачу рашыла група савецкіх спецыялістаў, якія прыехалі ў Манрэаль. Старанна і рупліва дэманціруючы павільён, яны пранумаравалі асобныя дэталі, загадзя адводзячы ім дакладнае месца ў будучай, маскоўскай схеме збудавання. Пасля — пагрузка на карабель, і разабраны павільён паплыў праз Атлантыку ў Маскву.

Неўзабаве павільён пачне другое жыццё ў Маскве. Дзе ж яго ўстановяць? Пасля некалькіх «прымерак» спыніліся на прасторнай пляцоўцы каля тэрыторыі ВДНГ. Непадалёк ад гэтага месца, прыкладна за чвэрць кіламетра, узвышаецца славутая скульптура «Рабочы і калгасніца». Гэта работа Веры Мухінай, якая ўвенчвала савецкі павільён на Міжнароднай выстаўцы 1937 года і пасля таксама зрабіла падарожжа з Парыжа ў Маскву.

Выбар архітэктараў аказаўся ўдалым: новы будынак, уключаны ў ансамбль ВДНГ будзе хораша глядзецца адусюль. Навокал многа зелені дэкаратыўных водных басейнаў. Да яго працягнуцца шырокія, добраўпарадкаваныя алеі. Нібы казачны паветраны карабель, узнімецца павільён над зялёным партэрам выстаўкі.

Але над унутраным абсталяваннем будынка давядзецца яшчэ шмат папрацаваць, каб забяспечыць яго бесперабойную эксплуатацыю. Сістэмы ацяплення і вентыляцыі, якія дзейнічалі ў Манрэалі, трэба ўзмацніць, прыстасаваць да маскоўскіх кліматычных умоў. Намячаецца таксама ўцяпліць дах, месцамі паставіць шкляныя дубэльты. Замест эскалатараў, якія размешчаны пад адкрытым небам, з боку галоўнага фасада праектуецца шырокая лесвіца. Задуманы і іншыя лакальныя планіровачныя змены, якія дазволяць лепш абслугоўваць наведвальнікаў.

Аркадзій ІГАРАЎ, (АДН).

З ДЗЕВЯТНАЦЦАЦІ КРАІН

На прэс-канферэнцыі ў Маскве міністр культуры СССР Кацярына Фурцава паведаміла савецкім і замежным журналістам, што за два тыдні да канчатковага тэрміну падачы заявак для ўдзелу ў першым Міжнародным конкурсе артыстаў балета ў Маскве аб сваім удзеле ў ім заявілі больш як восемдзесят маладых артыстаў балета з 19 краін свету — Балгарыі і Румыніі, Аргенціны і Новай Зеландыі, Францыі і Італіі, Галандыі і ААР, ЗША і Японіі, прадстаўнікі ўсіх кантынентаў планеты.

З 11 па 23 чэрвеня Масква, яе праслаўлены Вялікі тэатр гасцінна адчыняюць дзверы перад маладымі прадстаўнікамі сусветнага харэаграфічнага мастацтва. Складанасць міжнароднага конкурсу, які ўпершыню праводзіцца ў Савецкім Саюзе, вызначаецца яго праграмай, якая, апрача класікі, патрабуе ад удзельнікаў выканання сучаснага харэаграфічнага нумара або ўрыўка з балета, пастаўленага не раней 1966 года. Гэта акалічнасць выклікала ў будучых удзельнікаў конкурсу нямала хваляванняў — для поспеху ў сучасным рэпертуары мала толькі прафесіянальнага майстэрства, неабходна, каб і харэаграфія была цікавай, змястоўнай, якая б раскрывала ўсе магчымасці танцоўшчыка.

На думку старшыні Аргкамітэта конкурсу, народнага артыста СССР, лаўрэата Ленінскай прэміі Ігара Майсеева, балетны фестываль у Маскве павінен стаць трыбунай для выяўлення патэнцыялу сусветнай харэаграфіі, падзеяй, якая выходзіць за рамкі інтарэсаў адной краіны. Старшыня Аргкамітэта падкрэслівае, што арганізатары конкурсу ставяць перад сабой глыбока мастацкія задачы — выявіць таленты, якія будуць вызначаць будучае сусветнай харэаграфіі.

На маскоўскім балетным фестывалі спрэчка будзе ісці не толькі на канцэртнай эстрадзе. Міністр культуры СССР Кацярына Фурцава расказала, што ў час конкурсу мяркуецца правесці дыскусію аб шляхах развіцця класічнага і сучаснага балета, у якой, як спадзяюцца арганізатары конкурсу, прымуць удзел буйныя майстры. У Маскву на фестываль запрашаюцца вядучыя харэографы свету, кіраўнікі вядомых балетных тэатраў, артысты балета, чакаецца, што многія аматары і цаніцелі балета прыедуць у якасці турыстаў. Мы спадзяемся, сказала Кацярына Фурцава, што ўдзел у спрэчцы будзе карысным для ўсіх удзельнікаў конкурсу і для харэаграфіі ў цэлым.

Старшыня журы — праслаўленая Галіна Уланава. Згоду ўвайсці ў склад журы далі вядомыя артысты, педагогі, музыканты, сярод якіх прыма-балерына Кубы — Алісія Алонса, Францыі — Івет Шавірэ, Польшчы — Марыя Кшышкоўская, галоўныя балетмайстры рада славутых тэатраў.

Першыя два туры будуць праходзіць на сцэне Вялікага тэатра раніцай і днём, а ўвечары ўдзельнікі конкурсу змогуць паглядзець спектаклі Вялікага балета — класіку і сучасныя пастаноўкі, мяркуецца, што ў гэтыя дні на гастролі ў Маскву спецыяльна прыедуць артысты ленінградскага балета і майстры з рэспублік Сярэдняй Азіі, у якіх да рэвалюцыі не было свайго нацыянальнага класічнага балетнага тэатра. Канцэртныя афішы чэрвеня будуць складзены з такім разлікам, каб госці Масквы атрымалі самыя разнастайныя ўражанні аб мастацкім жыцці сталіцы і краіны ў цэлым. Цікавай падзеяй, як сказала Кацярына Фурцава, будзе адкрыццё напярэдадні балетнага конкурсу ў Цэнтральнай выставачнай зале велізарнай экспазіцыі старажытнарускага мастацтва. На выстаўцы будуць прадстаўлены унікальныя ўзоры шматвяковай творчасці — драўляная скульптура, упрыгожанні, іконы, якія ніколі не выстаўляліся для шырокага агляду. Экспанаты для гэтай выстаўкі пашлюць дзесяткі музеяў і сховішчаў краіны.

Але, вядома, галоўнай падзеяй сярэдзіны чэрвеня для ўдзельнікаў балетнага конкурсу будзе само спаборніцтва маладых артыстаў. Шматлікія прызы і прэміі вылучаць самых дастойных сярод выканаўцаў, адзначаць балетмайстарскія ўдачы, лаўрэатам конкурсу будуць прадстаўлены гастрольныя выступленні ў балетных спектаклях буйных тэатраў СССР на працягу сезона 1969—1970 года. Але і для тых, хто не атрымае ўзнагарод, конкурс таксама стане выдатнай школай прафесіянальнага майстэрства, узбагаціць іх творча.

К. А. Фурцава паведаміла, што ад Савецкага Саюза ў конкурсе будуць удзельнічаць прадстаўнікі некалькіх балетных тэатраў краіны. Вялікі балет прадстаўляюць маладыя майстры, якія ўжо выдатна зарэкамендавалі сябе, пераможцы конкурсаў у Варне Наталля Бяссмертнава і Міхаіл Лаўроўскі, Ніна Сарокіна і Юрый Уладзіміраў, а таксама артысты, якія толькі што пачынаюць свой шлях у мастацтве, але ўжо выканалі на сцэне Вялікага тэатра рад галоўный партый, — Таццяна Голікава і Барыс Акімаў. Ленінград прадстаўляюць артысты, якія таксама выканалі ўжо вядучыя партыі ў многіх балетах класічнага і сучаснага рэпертуару, — Наталля Бальшакова, Міхаіл Барышнікаў, Вадзім Гуляеў. Не толькі «балетныя сталіцы» краіны — Масква і Ленінград вылучаюць таленавітых маладых артыстаў. У многіх краінах свету вядома майстэрства таджыкскай балерыны Малікі Сабіравай, сталай, нягледзячы на сваю маладосць, танцоўшчыцы. Яна таксама будзе ўдзельніцай конкурсу. Але сярод канкурсантаў — і артысты, не адзначаныя ні дыпломамі, ні прызамі міжнародных конкурсаў. Маскоўскі балетны фестываль стане для іх сур'ёзным экзаменам. Маладых артыстаў на конкурс пашлюць Талін і Рыга, Мінск і Кіеў, Перм і Улан-Удэ.

15 сакавіка Арганізацыйны камітэт першага Міжнароднага конкурсу маладых артыстаў балета ў Маскве закончыць прыём заявак, так што «геаграфія» конкурсу, мабыць, яшчэ пашырыцца, але ўжо сённяшні спіс удзельнікаў сведчыць, што ў Маскве адкрыецца самы вялікі і прадстаўнічы фестываль сусветнага балета.

Галіна МІЛАЕВА, карэспандэнт АДН.

ХАТА

(Заканчэнне. Пачатак на 3-й стар.).

Самусь Дзедзіч абхапіў абедзвюма куксамі сваю, выпіў і абцёр губы.

— Дзеўка не гарэлка, не саромеючыся п'ецца.

Дзедзіч махаў галавою, адкусваючы звялае сала, сківіцы ў яго варушыліся. Ён быў вясёлы і зноў жартаваў. *Мішка глядзеў на яго і думаў,* што па-праўдзе мала ўзяў за хату.

Сястра вярнулася з-за перагародкі, трымаючы на руках дзіця.

— Не быў бы то мужчына... Чуе нябось...— *яна сіняватаю тонкаю ў запясці рукою чапраўляла,* падсоўваючы на галаве ў дзіцяці белую шапачку з карункамі.

Сястра села на лаве пры Мішку і, калі Дзедзіч загаварыўся са шваграм, ціхенька спытала:

— А колькі ж ён дае за хату?

Мішка сказаў.

— Мала нешта, — сястра паднялася, і адвярнулася, расшпіляючы кофту і даючы дзіцяці грудзей.

Швагер адсунуўся ад Дзедзіча, закурыў. Закурыў Мішка, і Дзедзіч папрасіў папяросу, і ўсе сталі курыць, гаворачы зноў пра хату, пра раннюю вясну, пра тое, што раскрылася зямля, бо некаторага дня грымела, але на голыя лясы — знак, што будзе неўрадлівае лета.

Дзедзіч устаў з-за стала, скрывіўшы на бок галаву, доўга нешта перабіраў у кішэні пад пінжаком, потым дастаў складзеныя напалам грошы — ліловыя, усе па дваццаць пяць — і падаў Мішку:

— Гэта задатак. А з астатняю ратаю мо пачакаеш...

Мішка, наслініўшы пальцы, перакладаў грошы з аднае рукі ў другую — ніколі раней не лічыў столькі — і ўсунуў у заднюю кішэню.

— О, глядзі, а то знойдзеш... — пакруціў галавою швагер, калі Мішка выходзіў, услед за Дзедзічам, з хаты.

Каля раўка Дзедзіч спыніўся, падаў куксу, сціснуўшы Мішкаву руку адным пальцам:

— А ты нікога не слухай. Згодная цана. Лепшых купцоў на хату не знойдзеш.

Дзедзіч спусціўся ў равок — было чуваць, як прутка трашчаў у яго пад кірзавымі ботамі леташні быльнік — і пайшоў раўком на балота, мінаючы вёску, пэўна, на кладку. Ішоў ён, ківаючыся, шырока расстаўляючы ногі, і галава яго ў белай кепцы махалася ў такт хадзе, ішоў ён цвёрда, нібыта адзін заўладзеў усім і нікому свайго не ўпусціць.

Мішка яшчэ пастаяў, гледзячы ўслед Дзедзічу, прыпомніў, як некалі ў такую пару ў раўку раставаў мурзаты курган і снег шыпеў на сонцы, як карбід у вадзе, як на ім выступаў шэры папяловы шум і ён, Мішка, выгнаўшы на пашу авечкі, разуваўся і бегаў разам з дзецьмі праз гэты курган — снег прыскам пёк у босыя ногі.

Мішку аж закалаціла ад таго даўняга холаду, і ён вярнуўся ў хату, думаючы, што трэба было б паслаць сястры ў Калінінград грошы.

Швагер шаптаўся з сястрою за перагародкаю..

— Ой, пусці! — задыхалася яна, мусіць, вырэбліваючыся з яго рук. — Нехта прыйшоў... Пусці!

— Я тут, — знарок моцна крыкнуў Мішка і паклікаў швагра.

Адлічыў яму грошай. Швагер зрабіўся вясёлы, сказаў, што, можа, яшчэ трэба было б па чарцы.

— Нашто залiваць вочы, — выйшла з-за перагародкі сястра, загладжваючы пад хустку валасы. — Няхай на вечарынку схадзіў бы. — На твары ў яе гарэла ружовасць.

— *А ў каго яна? — спытаўся Мішка.*

— Казалі, у Аўдолі будзе.

Мішка апрануўся і яшчэ доўга сядзеў на лаве пры акне, глядзеў, як заходзіла за чорную хмару сонца — кацілася, нібы вялікае чырвонае кола ў глыбокую ваду. Тонкім скрылікам лёду высока на небе раставаў месяц, і здавалася, з яго вось-вось закапае вада. Сіняваты рэдзенькі змрок церусіўся на зямлю, і ў ім гінулі далёкія грудкі. На балоце за садам завязваўся і гусцеў нерухомы туман, алешнік стаяў у ім, нібы ў паводцы.

Мішка выйшаў на двор. З балота цягнула вільгаццю. На вострую маладую траву нанізвалася раса. Кракталі на балоце жабы. Чмыхаў недзе ў мястэчку паравоз, усё скарэй і скарэй набіраючы разгон. Нудна, як муха, б'ючыся ў шкло, за вёскаю гула машына.

Перабегшы равок, Мішка пайшоў вуліцаю, насцярожваючы вушы, ці *не чуваць барабана,* але сярод вёскі, якраз там, дзе была Аўдоліна хата, крычалі дзеці,—таксама прымета, што ў вёсцы вечарынка. Яшчэ здалёк Мішка ўбачыў жоўтае глыбокае акно—у Аўдолі гарэла электрыка. Мішка прыпыніўся на надворку, заглядваючы ў хату, і ўвайшоў у адчыненыя сені. Стаў на парозе, угінаючы галаву, і паверх хустак — тут з прыходу ў хаце ціснуліся старыя бабы—убачыў: у кутку на лаве стаяла радыёла, на акне горбаю ляжалі пласцінкі. Нехта *паставіў польку. Хлопцы пайшлі* браць дзяўчат.

І Мішку зрабілася нязвыкла, што вечарынка пад радыёлу, што не сядзіць на лаве ў покуці музыкант, сагнуўшыся, паклаўшы на гармоню рукі, што няма барабана, таго старэнькага барабана з залатанаю з аднаго боку скураю, без аднае талеркі, па якім Мішка барабаніў. Ніхто лепш за Мішку не ўмеў барабаніць. І калі Мішка прыходзіў на вечарынку пазней, хто-небудзь са старшых хлопцаў, што сядзеў ужо за барабанам, усё роўна клікаў яго—ківаў сабе за плячо галавою: ідзі сюды. І Мішка ішоў. Браў у руку выслізганую цырымбалку, ставіў між ног барабан і біў па тугой скуры, цырымбалка лёгка адскоквала.

Хто-небудзь з хлопцаў, ужо расчырванелы, у шапцы з брылем на патыліцу, п'янаваты, крычаў Мішку:

— Давай, Міша! Давай!

І, абхапіўшы за плечы дзяўчыну і на міг спыніўшыся, тупаў з усяе моцы нагамі, аж прысядаў, і неяк крывіў на бок галаву—слухаў, ці моцна грыміць падлога.

А цяпер было смешна, што соўгаліся маладыя хлопцы, як калекі, перастаўляючы ногі. І была пуставатая хата.

— Німа цяпер маладзёжу. Німа...—Міша пачуў у сябе за плячом голас і азірнуўся: *каля яго стаяў Ладак Аўсянік*—невысокі, будаваты мужчына. Ён сарамяжліва ўсміхаўся, усё торкаючы рукою і падсоўваючы вышэй на белы лоб пляскатую кепку.

— Якія гэта хлопцы: нацїна.

Ладак быў самы дужы ў вёсцы чалавек — адзін за тоўсты камель паднімаў дзеравіну, а на вечарынках любіў разбараняць хлопцаў, насіў іх, п'яных, дадому, або ўгаворваў у цемнаце каля плоту. Але сам ніколі не біўся, быў ціхі і сарамяжлівы, як дзіця ў чужых.

— Раз'ехаліся ўсе, мала хто ў вёсцы астаўся,—*Мішка хацеў патрапіць Ладаку.*—А некалі сколькі было хлопцаў...

— Дзіва што! Ладак зноў паторкаў кепку.

Мішку зрабілася шкада сябе, шкада Ладака, таго што вечарынка без гармоні, што няма ў хаце п'яных, што ніхто не будзе біцца, што Ладаку не будзе каго разбараняць, угаворваць, валачы дадому, што няма тае весялосці, а нейкая туга, бо няма тых дзяўчат, што некалі спявалі—на лаве каля радыёлы сядзелі адныя маладзенькія, з вострымі тварыкамі, і, саромеючыся, *паглядалі на Мішку. Толькі на ложку Мішка ўгледзеў Сабіну*—састарэлую дзеўку з чырвоным носам. У яе, як і некалі, былі выкладзеныя высокімі фалдамі жоўтыя кучаравыя валасы. Сабіна трымала на каленях малое год трох, мусіць, братава дзіця. Каля Сабіны сядзела нямая Яніна—яе тонкі вастраваты твар быў чысты і прыгожы, як дзіцячы, толькі нерухомы, скамянелы,—на ім стаілася пакутлівасць і таямніца. П'янаваты з чужое вёскі хлопец з прышпіленай, каб не чаплялася *за ланцуг у веласіпедзе, калашынай падышоў* да Яніны, пакланіўся, запрашаючы на танец. Тая зачырванелася, адвярнула галаву і замахала абедзвюма рукамі. Хлопец злавіў яе за руку, яна закрычала—гэты крык быў, як крык жураўля восенню, моцны і смутны, і на твары ў нямое застыла хворая пакута. Хлопец адчапіўся.

На другім ложку, што стаяў пры акне, з высокімі, падбітымі падушкамі, сядзеў руды з тонкім носам і падцятымі вострымі губамі Іван Рэдзька, што *жыў яшчэ на хутары* і рабіў сторажам у мястэчку на пераездзе; праз яго людзі куплялі шыфер на перавалачнай базе, вугаль, старыя шпалы на чыгуначнай станцыі. Рэдзька на гэтым абжыўся, і ў вёсцы яго не любілі. Нехта, пэўна, знарок, пусціў пагалоску, што яго жонка Люба качалася ў лубіне з учотчыкам. Раз, напіўшыся, Рэдзька біў сваю маладую жонку качалкаю, і казалі, што звярэдзіў ёй спіну—жонка яго ўжо доўга хварэла.

Мішка глядзеў на Рэдзьку і ведаў, што той зараз падыдзе. І праўда, Рэдзька прыжмурыўся, востра цікуючы ў парог, падняўся з ложка і бокам прашыўся між баб.

— Мала, кажу, узяў за хату, — Рэдзька крыкнуў Мішку ў вуха, каб перакрычаць радыёлу—нехта ўключыў яе на ўсю моц.—Лічы, за бясцэнак аддаў.

Ён, відаць, чуў, колькі каштавала Дзедзічу хата.

У Мішкі заварушылася злосць на Рэдзьку, што той усё знае і лезе сляпцом у душу, на самога сябе, што не хватае адвагі паслаць яго к чортавай матары.

— Цяпер так—не ўварвеш...

Рэдзька гаварыў нешта, але Мішка адвярнуўся —падышлі хлопцы. Мішка іх помніў малымі, цяпер яны цвёрда і стала падавалі руку, пыталіся:

— Чаму не гуляеш? Ідзі, бяры каторую ды танцуй.

Выключылася радыёла, пласцінку не мянялі.

Бразгаючы кубкам аб край вядра, маладое дзяўчо ў даўгаватай, пэўна, мацерынай сукенцы злівала хату.

Мішка выйшаў разам з хлопцамі курыць. На захадзе чырванеў, завешаны рэдзенькімі хмаркамі, нізкі месяц—збіраўся сесці. Ад зямлі паднімалася, як прытаптаная кудзеля, рэдкаватая цемната. Дзеці бліскалі ліхтарыкам туды, дзе хаваліся дзеўкі. Хлопцы пакрыквалі на малых ганарыстым, густым голасам.

Мішку было трохі нязвыкла і смешна, што тыя, каго ён ганяў з папружкаю сам, цяпер ужо пакрыкваюць цвёрдым голасам на другіх, і што ім недзе па дваццаць пяць, і што яны таксама сталыя.

— Можа пойдзем разам з намі?—хлопцы ўзялі Мішку пад рукі.—Ідзі, пакаштуй нашае цукровае...

— Я тут во з Ладакам Аўсянікам збіраюся, — змахляваў Мішка і, адбіўшыся ад хлопцаў, пайшоў вуліцаю. І яму здалося, што ён, як і некалі, ідзе з вечарынкі дадому. Пад нагамі ў цемнаце шорстка шасцела леташняе перасохлае лісце.

Наткнуўшыся на дрот, Мішка завярнуў у свой надворак. У цёмных вокнах адсвечваў смутны чырвоны месяц. І Мішку зноў падалося, што ён, як і даўней, стаіць сярод надворка і зараз пагрукае ў акно,—у хаце загарыцца агонь, рыпнуць дзверы і маці спытае з сяней: «Міша, гэта ты?»

Нейкай глухатою і сцішанасцю маўчала хата. Мішка пастаяў, спомнілася яму, калі астатні год маці ўжо недамагала і ён вярнуўся з танкера, зволіўся з работы, каб даглядаць яе. Але дома не ўседзеў, пахадзіў зіму на калгасны ток—у вёсцы была нейкая пустэча, нуда, хлопцы, з кім ён таварышкаваў, паразʼязджаліся. Мішка клаўся рана спаць і ў цемнаце чуў, як шашаль тачыў дзеравіну і як звінела, убіўшыся ў павуцінне, муха. Дзеля весялосці купіў транзістар, круціў яго ад ранку да вечара і незнарок натрапіў на аб'явы: перадавалі, што пры сельэлектрабудзе адкрыліся курсы і што туды прымаюць без прапіскі. Мішка сказаў маці.

— Што ж ты мецьмеш адзін сядзець,—згадзілася маці, але ў голасе была нейкая туга, не то па ім, не то па сабе.—Едзь ужо, калі хочацца, едзь...

І Мішка паехаў, а праз два месяцы, быў на лініі, ставіў апоры, рабіў зазямленні, жыў у вагончыку, а найбольш кватараваў па вёсках, піў з хлопцамі, як пілі ўсе, часам хадзіў у «дзікую дывізію» — гэтак яны называлі дзявочую брыгаду, што высякала лес, дзе павінна была ісці высакавольтная лінія.

Аднаго разу, вярнуўшыся з «дзікае дывізіі», Мішка ўбачыў на сваёй полцы тэлеграму: «Памерла мама. Прыязджай. Тоня». Тэлеграму *адбіла сястра, што была* замужам тут, у вёсцы. Мішка прачытаў першае слова і здранцвеў, у вачах усё завалаклося нейкім туманам. Галаву сціснуў, як абручом, цёмны боль. Нешта даўкае, сухое засела ў горле—і Мішка выбег з вагончыка, баючыся, што зараз заплача і ўсе ўбачаць. І Мішка, нават не адпрасіўшыся ў брыгадзіра, паехаў дадому.

Хавалі маці назаўтра. Дзень быў сонечны, сіняваты ад мурзатага снегу. Ад сырасці пачарнеў плот і камлі ў дрэвах. Набрынялі вадою *глыбокія сляды ў зляжалых курганах.* У вадзе блішчала сонца і сляпіла вочы. У гародчыках у голым бэзе шчабяталі вераб'і і спускаліся на чорныя лапікі ўжо голае зямлі. Пад нагамі ў кабет шастаў снег—за труною ісці іх сабралася цэлая вёска. У мужчын вецер варушыў сівыя рэдкія валасы.

Мішку доўга помніўся гэты дзень, як хавалі маці, і гэтыя мужчыны з сухімі выбрытымі шчокамі, без шапак. І яму цяпер зноў убачылася, як неслі труну, як вецер варушыў выразанае зубкамі палатно на труне, як перабіраў у мужчын рэдкія сівыя валасы, убачыўся нежывы мацерын твар, складзеныя накрыж рукі і ў іх абразок.

Сыры холад стаў красціся Мішку за плечы. Мішка нагнуў рукою дрот, пераступіў яго і выйшаў на вуліцу. У вокнах чырванеў нізкі смутны месяц. Чорны позні вечар раптоўна будзіў востры дзіцячы крык—дзеці яшчэ таўкліся на вечарынцы. У хатах не было агню—у цёмных надворках шапацела порсткаю палахліваю саломаю сцішанасць. Толькі ў крайняй хаце свяцілася завешанае акно. Мусіць, не спала сестрынае дзіця.

Праз тыдзень кончыўся Мішкаў водпуск, праз тыдзень Самусь Дедзіч прывёў чужых мужчын у пакамечаных кепках, з наточанымі сякеркамі за папругамі. Мужчыны пахадзілі кругом хаты, зазначылі вянкі і палезлі на страху. Адзін з іх усеўся на самым чубку, як на кані, развесіўшы ногі, падважваў сякеркаю дранку, адрываў ад латаў і кідаў у гародчык. Дошчачкі падалі на прысадзістую яблыню, што ўжо значыла, што будзе распускацца, і абівалі кару.

Убіралася ў сілу вясна—цвіў куст агрэсту за плотам. Бабы, не акрыўшыся, з голымі рукамі, насілі на каромыслах ад калодзежа поўныя, як вока, вёдры. Адна з іх спынілася каля хаты, не ставячы на зямлю вёдры, загаварыла да мужчын—тыя зарагаталі на страсе. Яна засаромелася гэтага рогату, апусціла галаву і, гледзячы ў цёмныя, пустыя вокны, сказала сама сабе: «Вот і зваліся Галубцы ў нашай вёсцы...» — і пайшла, сагнуўшыся,—вада бліскала ў вёдрах і выплюхвалася на дробную траву.

ТЭЛЕБАЧАННЕ

11 сакавіка

Першая праграма. 9-10 — тэлебачанне — школе. Фізіка. 9-ы клас. «Паняцце пра работу пнеўматычных інструментаў». 16-55 — праграма перадач. 17-00 — тэлевізійныя навіны (М). 17-15 — «Насельніцтву пра грамадзянскую абарону. «Меры абароны ад бактэрыялагічнай зброі». 17-30 — для дзяцей. «Вуліца ў кватэры». 18-00 — для дашкольнікаў і малодшых школьнікаў. «Дзецям пра звярынят». Перадача з Ленінграда. 18-30 — «Панарама навін». 19-00 —«Жывейшы за ўсіх жывых». Вершы, прысвечаныя У. І. Леніну, чытае Эдуард Вялецкі. 19-40 — «Навука, эканоміка, практыка». Тэлевізійная сельскагаспадарчая школа «Асновы агратэхнічных ведаў». Калійныя ўгнаенні. 20-00 — «Чатыры бландзінкі, чатыры брунеткі». Фільм-канцэрт. 20-30 — «Час». Інфармацыйная праграма (М). 21-15 — «Пярсцёнак з русалкай». Мастацкі фільм. Першая серыя. 22-45 — «Праз год у Асака». ЭКСПО-70 (М). 23-15 — навіны, каментарыі. Праграма перадач.

Другая праграма. 17-15 — «Крыніца». Фальклорны клуб. Перадача з Львова. 18-00 — «Мы — Літва». Кінанарыс. 18-30 — прапагандысты ленінскай школы. Е. Яраслаўскі (М). 19-00 — «Нгуен Ван Чой». Мастацкі фільм (М). 20-30 — экран — завочнікам. Палітычная эканомія. «Фінансы, крэдыт і грашовы абарот». Лекцыя кандыдата эканамічных навук М. А. Паніна. 21-00 — рэклама, аб'явы. 21-15 — канцэрт (М).

12 сакавіка

Першая праграма. 9-10 — тэлебачанне — школе. Хімія. 9-ы клас. «Перыядычны закон Мендзялеева». 9-40 — «Храм Сатурна». Кінанарыс. 10-00 — тэлевізійныя навіны (М). 10-15 — для школьнікаў. «Школа пачынаючага спартсмена» (М). 10-45 — «Дарога». Мастацкі фільм (М). 16-30 — праграма перадач. 16-35 — школьная фільматэка. «Ідыёт». Мастацкі фільм. 18-30 — «Панарама навін». 19-00 — ленінскія чытанні. «Вялікі, спраўдны чалавек свету гэтага». Трансляцыя з рэспубліканскага Палаца культуры прафсаюзаў. 21-15 — «Навука, эканоміка, практыка». Тэлевізійная сельскагаспадарчая школа. «Асновы агратэхнічных ведаў». Фосфарныя ўгнаенні. 21-45 — «Пярсцёнак з русалкай». Мастацкі фільм. Другая серыя.

Другая праграма. 17-00 — тэлевізійныя навіны (М). 17-15 —«Паўнамоцны прадстаўнік». Насустрач выбарам у мясцовыя Саветы (М). 17-30 — «Калейдаскоп». Перадача з Ленінграда. 18-00 — для школьнікаў. «Жаваранак». Перадача з г. Куйбышава. 18-30 — «Навука — вытворчасці». Тэлечасопіс (М). 19-00 — А. Смірноў-Чаркезаў. «Вера Мядзведзева». Прэм'ера тэлевізійнага спектакля (М). 20-30 — «Час». Інфармацыйная праграма (М). 21-15 — канцэрт сімфанічнай музыкі. Перадача з Казані. 22-00 — у эфіры — «Маладосць» (М). 23-00 — «Старонкі музычнага календара» (М). 23-30 — «Навіны, каментары». Праграма перадач.

13 сакавіка

Першая праграма. 17-00 — праграма перадач. 17-05 — «Нашы госці». Кінаакцёр Р. Нахапетаў. 18-00 — «Панарама навін». 18-30— кубак уладальнікаў кубкаў еўрапейскіх краін па баскетболу. «ТТТ» (Рыга) — «Вісла» (Кракаў). Перадача з Рыгі. У перапынку — тэлевізійныя навіны (М). 20-30 — «Час». Інфармацыйная праграма (М). 21-15 — праграма каляровага тэлебачання. «Васемнаццаты год». Мастацкі фільм (М). 23-00 — «Хроніка музычнага жыцця рэспублікі. Год 1950-ы».

Другая праграма. 17-00 —«Кніжная крама» (М). 17-30 — «Актуальныя праблемы эканомікі». Перадача з Ленінграда. 18-00 — для школьнікаў. «Вецер вандраванняў» (М). 18-30 — дзіцячы экран. «Дванаццаць месяцаў». Мультыплікацыйны фільм. 19-25 — па роднай краіне. «Друскінінкай». «Да лядовага сэрца Урала». Кінанарысы. 20-00 —«Веснавыя галасы». Фільм-канцэрт. 20-30 — «Шумяць парогі Уэйкэнга». Тэлевізійны спектакль. 22-05 — экран —завочнікам. «Тэхналогія металаў». 23-00 — навіны, каментарыі. Праграма перадач.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АЛАДАЎ, А. Ц. БАЖКО (намеснік галоўнага рэдактара), Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОЎ, Р. С. БЯРОЗКІН, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАЎ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОЎСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАЎ (адказны сакратар), Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОЎ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць у аўторак і пятніцу.

НАШ АДРАС І ТЭЛЕФОНЫ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара — 3-44-04, аддзела літаратуры — 3-21-53, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 3-24-62, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 3-24-62, аддзела публіцыстыкі — 3-22-04, аддзела культуры — 3-22-04, аддзела інфармацыі — 3-44-04, выдавецтва — 6-25-19, бухгалтэрыі — 6-25-87.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.

Друкарня выдавецтва «Звязда».

Індэкс 63856 АТ 04117

